

Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка
Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра мистецьких дисциплін

РОЛЬ КУЛЬТУРНИХ ПОДІЙ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

Кваліфікаційна робота

Галузь знань 02 Культура і мистецтво

Спеціальність 028 Менеджмент соціокультурної діяльності

Освітній ступінь: магістр

Кваліфікація: магістр з менеджменту соціокультурної діяльності

Виконав: магістрант спеціальності

028 Менеджмент соціокультурної діяльності

гр. 67 Бичик Ангеліна Сергіївна

Науковий керівник: к.і.н., доцент

Воронко Олег Григорович

Чернігів - 2025

Голова ЕК _____
(підпис) _____ (ПІБ голови ЕК)

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН-ГРАФІК ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ

<i>№</i>	<i>Етапи та зміст виконання роботи</i>	<i>дата</i>	<i>примітка</i>
1.	Вибір теми і призначення наукового керівника магістерської роботи	30.09.24	Вик.
2.	Затвердження теми магістерської роботи	29.11.24	Вик.
3.	Отримання завдання на проведення наукового дослідження та підготовка календарного плану виконання магістерської роботи, затвердження його керівником	07.12.24	Вик.
4.	Збір та узагальнення зібраного матеріалу за темою дослідження	20.12.25	Вик.
5.	Підготовка першого розділу чорнового варіанту роботи і подання на прочитання науковим керівником. Підготовка статті та тез.	2.01.25	Вик.
6.	Доопрацювання тексту роботи з урахуванням зауважень наукового керівника, подання її на друге читання	25.02.25	Вик.
7.	Підготовка другого розділу чорнового варіанту роботи і подання його на прочитання науковим керівником	05.03.25	Вик.
8.	Доопрацювання тексту роботи з урахуванням зауважень наукового керівника, подання її на друге читання	15.05.25	Вик.
9.	Підготовка третього розділу чорнового варіанту роботи і подання його на прочитання науковим керівником	15.06.25	Вик.
10	Доопрацювання тексту роботи з урахуванням зауважень наукового керівника, збагачення роботи додатковими дослідженнями, що проводились під час переддипломної практики, подання її на друге читання	15.11.25	Вик.
11	Подання магістерської роботи для реєстрації на кафедрі, рецензування та підготовка відгуку науковим керівником	3.12.25	Вик.
10.	Попередній захист магістерської роботи на засіданні кафедри, підготовка до захисту на засіданні екзаменаційної комісії	5. 12. 25	Вик.
11.	Публічний захист виконаної кваліфікаційної Роботи	23.12.25	Вик.

Науковий керівник: _____
(Підпис)

доц. Воронко О.Г.
(Ім'я, прізвище)

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
Розділ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ПОДІЙ	
1.1. Поняття культурної події: дефініції та підходи до вивчення.....	
1.2. Роль культурних заходів у контексті формування та збереження національної ідентичності.....	
Висновки до розділу 1	
Розділ 2. АНАЛІЗ ВПЛИВУ КУЛЬТУРНИХ ІНІЦІАТИВ НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНІ	
2.1. Досвід Чернігова у проведенні культурних заходів.....	
2.2. Вплив воєнних дій на культурні ініціативи та їх трансформацію	
Висновок до розділу 2	
Розділ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАХОДІВ КУЛЬТУРНО-ПАТРІОТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ	
3.1. Вплив глобалізації на локальні культурні ініціативи	
3.2. Рекомендації щодо підвищення ефективності управління заходами культурного характеру в період воєнних дій в Україні	
Висновок до розділу 3	
ВИСНОВКИ	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	
ДОДАТКИ.....	91

ВСТУП

У сучасних умовах війни в Україні культурні події набувають особливого значення як інструмент консолідації суспільства, збереження національної ідентичності та підтримки морального духу населення. Формування національної ідентичності за допомогою культурних заходів є важливим чинником стабільності суспільства, його здатності до опору, адаптації та самоорганізації. Саме через культурні ініціативи суспільство отримує можливість осмислити власний досвід, переосмислити історичну пам'ять, актуалізувати національні цінності та зміцнити почуття належності до української нації.

Актуальність теми «Роль культурних подій у формуванні національної ідентичності» зумовлена кількома ключовими факторами. По-перше, сучасне українське суспільство перебуває в умовах активної трансформації, спричиненої воєнною агресією РФ, глобалізаційними процесами та динамічними змінами у сфері культури. По-друге, культурні заходи стали одним із найбільш потужних інструментів публічної дипломатії, формування міжнародного іміджу України та підтримки української ідентичності як усередині країни, так і за її межами. По-третє, саме на рівні локальних культурних ініціатив відбувається реальна взаємодія між громадянами, митцями, інституціями та громадським сектором, що дозволяє відстежити механізми формування ідентичності у дії.

Огляд наукової літератури та стан дослідження проблеми

Питання ролі культурних подій у формуванні національної ідентичності порушують культурологи, соціологи, мистецтвознавці та фахівці у сфері менеджменту культури. Зокрема, Петренко О. П. досліджує культурні події як чинник формування національної ідентичності та підкреслює їхню роль у трансляції культурних кодів і національних цінностей. Кононенко В. І. та Кононенко П. П. розглядають українську ідентичність у контексті історичних і сучасних цивілізаційних викликів, наголошуючи на її динамічності та

важливості культурних практик у її підтримці. У дослідженнях Інституту культурної політики висвітлено трансформацію культурних практик українців після 2022 року, зокрема зміни в поведінці аудиторій, зростання значення волонтерських і патріотичних ініціатив у культурному секторі .

Науковці також аналізують вплив глобалізації, цифровізації, культурної політики держави, умов війни та кризових явищ на розвиток культурних подій та їхню здатність впливати на національну самоідентифікацію (Бойченко І., Хамітов Н., Горбул Т. О. та ін.).

Дискусійні аспекти проблеми

Попри значну кількість досліджень, у науковому дискурсі залишаються невирішені питання, зокрема:

- співвідношення локальних та національних культурних подій у формуванні ідентичності;
- межа між культурними заходами як елементом культури та як інструментом культурної політики;
- питання автентичності: як уникнути «комерціалізації» та спрощування культурних смислів;
- роль цифрових форматів у трансляції культурних кодів;
- вплив умов воєнного стану на зміст, тематику та функції культурних подій.

Ці аспекти потребують подальшого осмислення, що підсилює значущість обраної теми.

Метою дослідження є вивчення ролі культурних подій у формуванні національної ідентичності та розробка рекомендацій щодо підвищення їх ефективності в період воєнних дій в Україні.

Об'єктом дослідження є теоретико-методичні аспекти організації та проведення культурних заходів та їхній вплив на формування національної ідентичності населення України.

Предметом дослідження є інструменти, методи та технології організації культурних подій в Україні

Для досягнення поставленої мети в дослідженні вирішено такі завдання:

- Проаналізувати та узагальнити наявні теоретичні підходи та дефініції поняття "культурна подія", визначити її ключові структурні та функціональні елементи в контексті соціокультурних досліджень.

- Визначити та систематизувати основні функції та механізми впливу культурних подій на процеси формування, трансляції та збереження національної ідентичності в умовах сучасних суспільних трансформацій.

- Здійснити комплексний аналіз практичного досвіду організації та проведення культурних подій, спрямованих на зміцнення національної ідентичності, на прикладі Чернігівської області як регіону з особливою історико-культурною спадщиною та прифронтовим статусом.

- Дослідити та оцінити вплив повномасштабних воєнних дій на сферу культурних ініціатив, виявити основні трансформації в їх організації, змісті та цільовій спрямованості (відтворення, зміщення акцентів, виникнення нових форматів).

- Розкрити вплив процесів глобалізації та цифровізації на локальні культурні ініціативи, визначити загрози та можливості їх використання для посилення національно-культурного діалогу та міжнародного позиціонування.

- Розробити та обґрунтувати практичні рекомендації та організаційно-управлінські моделі щодо підвищення ефективності управління культурними подіями культурно-патріотичного спрямування в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення в Україні.

Методи дослідження включають аналіз літератури, соціологічні опитування, інтерв'ю з організаторами культурних заходів, а також вивчення, аналіз та синтез практичного досвіду проведення культурних заходів.

Наукова новизна дослідження полягає у комплексному аналізі культурних ініціатив як інструменту формування національної ідентичності в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення України. Уперше систематизовано механізми впливу культурних подій на конструювання

ідентичності в українському суспільстві у період 2022–2024 рр.; проаналізовано трансформацію культурних практик на прикладі Чернігівського регіону; розроблено практичні рекомендації щодо підвищення ефективності організації культурно-патріотичних заходів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення магістерської роботи були представлені на засіданнях кафедри мистецьких дисциплін, а також обговорені під час переддипломної практики в Обласному центрі народної творчості Чернігівської обласної ради. Результати дослідження частково відображено у виступі на студентській науково-практичній конференції (2025 р.).

Обсяг і структуру роботи. Магістерська робота складається зі вступу, 3 розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг основної частини випускної кваліфікаційної роботи складає 93 сторінок. Список використаних джерел налічує 81 найменувань, 2 додатки.

Розділ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ПРОВЕДЕННЯ КУЛЬТУРНИХ ПОДІЙ

1.1. Поняття культурної події: дефініції та підходи до вивчення

Поняття «культура» надзвичайно часто вживається як у науковій літературі, засобах масової комунікації, так і у повсякденному житті.

Поняття «культура» є багатозначним і часто використовується в різних контекстах, що сприяє виникненню численних дефініцій. Культурологи та філософи намагаються охопити всю багатогранність цього явища, що включає в себе не тільки мистецтво чи традиції, а й соціальні, економічні, політичні аспекти життя суспільства [8].

Культура охоплює широкий спектр явищ як матеріальних, так і нематеріальних. Матеріальні артефакти, такі як мистецтво, архітектура, технології, є видимими проявами культури, вони відображають етапи розвитку суспільства та його потреби. Наприклад, архітектурні стилі можуть розповісти про соціальні, економічні та політичні умови епохи, а музика, живопис чи скульптура часто відображають духовні пошуки, цінності та ідеали того часу.

Натомість нематеріальні складові культури — це мови, ритуали, традиції, уявлення, переконання, знання, які формують спосіб життя людей. Вони менш видимі, але не менш важливі, адже визначають взаємодію в суспільстві та впливають на соціальні зв'язки, поведінку та комунікацію.

Це дозволяє культурі бути не лише інструментом вираження, але й елементом, що формується під впливом історичних обставин, соціальних процесів і технологічних змін. Сучасні технології, наприклад, безперечно є частиною культури, адже вони змінюють не лише спосіб виробництва та споживання, але й соціальні взаємодії, уявлення про час і простір, а також впливають на спосіб сприйняття та розуміння світу.

Слово «культура» має глибоке коріння в історії, і його початкове значення стосувалося фізичного обробітку землі та догляду за рослинами й тваринами, що вказує на важливість праці та турботи як основи життєдіяльності. З часом це слово набуло більш абстрактного значення, пов'язаного з розвитком людської особистості, вихованням, формуванням моральних та етичних норм і правил [17].

Філософи та соціологи, особливо в епоху Просвітництва, розглядали культуру як ключовий елемент розвитку людини і суспільства. Вони вбачали в культурі не просто знання чи мистецтво, а передусім етичні, моральні та інтелектуальні принципи, які визначають взаємодію в суспільстві та ставлення до світу.

Культура виховання, моральна культура чи гуманітарна культура відображають різні аспекти цього явища. Наприклад, культура виховання акцентує увагу на розвитку особистості через знання, поведінку, соціальні навички, в той час як моральна культура зосереджується на формуванні моральних орієнтирів і етичних норм.

Ці уявлення вказують на те, що культура — це не тільки набір матеріальних об'єктів чи зовнішніх проявів, але й внутрішня складова, яка визначає світогляд і поведінку людей, формується через освіту, виховання та взаємодію у суспільстві.

Етнологи є фахівцями, діяльність яких спрямована на всебічне вивчення етносів, їхньої культурної специфіки та історичного розвитку. У центрі їхніх досліджень перебувають процеси формування етнічних спільнот, закономірності їхнього існування, трансформації та взаємодії з іншими соціальними групами. Особлива увага приділяється аналізу традиційно-побутової культури, системі цінностей, світоглядним уявленням та соціальній організації народів.

Як наукова дисципліна, етнологія посідає міждисциплінарне місце в системі гуманітарних знань. Етнологи активно використовують методи історичних, культурологічних, соціологічних та антропологічних досліджень.

Такий комплексний підхід дає змогу отримати цілісне уявлення про особливості етнічного розвитку, зокрема про етногенез, міграційні процеси, механізми адаптації до нових соціальних і природних умов.

Важливим напрямом діяльності етнологів є польові дослідження, що передбачають безпосереднє вивчення етнічних спільнот у природному середовищі їхнього проживання. У межах таких досліджень здійснюється збір емпіричного матеріалу: фольклору, елементів матеріальної та духовної культури, усних історій, звичаєвих норм. Отримані дані слугують базою для подальшого аналізу соціальних практик, культурних трансформацій і механізмів збереження етнічної ідентичності.

Етнологи також досліджують сучасні процеси, що впливають на стан і розвиток етнічних спільнот, зокрема глобалізацію, урбанізацію, міжкультурну комунікацію та міграцію. Особливу увагу вони приділяють питанням збереження нематеріальної культурної спадщини, відродженню традиційних практик та захисту культурних прав національних меншин. У цьому контексті етнологічні дослідження мають не лише теоретичне, а й прикладне значення.

Узагальнюючи, варто зазначити, що етнологи відіграють ключову роль у формуванні наукового розуміння етнокультурного різноманіття сучасного світу. Їхня діяльність сприяє усвідомленню значення культурної спадщини для розвитку суспільства, забезпечує наукове підґрунтя для міжетнічного діалогу та гармонізації соціальних відносин. Завдяки роботі етнологів створюється база знань, необхідна для збереження культурної самобутності народів і формування стратегії культурного розвитку держави.

Розглядаючи поняття культури, слід мати на увазі, що існують особливості матеріальних і духовних форм суспільного виробництва. Матеріальна культура покликана задовольняти фізіологічні потреби людей, дати їм їжу, одяг, житло, полегшити їх зв'язок і спілкування, тоді як духовна культура через органи чуттів впливає на почуття, думки, свідомість, волю, інтуїцію, настрій, психіку людини тощо.

З метою глибокого розуміння суті культури це явище необхідно розглядати як багатовимірне, яке включає усю сукупність зв'язків духовної культури з матеріальною, сам процес духовного виробництва, а також процеси передачі духовних і естетичних цінностей, їх сприймання та функціонування у суспільстві.

Один із найбільш поширених підходів до розуміння культури - це визначення культури як системи цінностей, норм, уявлень та практик, які формуються в конкретній спільноті протягом часу. Це визначення підкреслює динамічність і змінність культури, її здатність адаптуватися до змін у соціальному та історичному середовищі.

Фахівці такий всебічний підхід називають «тривимірністю» явищ культури, маючи на увазі такі три основні підходи щодо з'ясування сутності культури:

- антропологічний, коли під культурою розуміють спосіб життя суспільства, народу чи навіть групи народів: первісна культура, східна культура, європейська культура тощо;

- соціальний або галузевий, для якого характерне ототожнення культури з певною стороною суспільного життя (економіки, науки, освіти та ін.);

- філософський (або аксеологічний), оскільки він пов'язаний з високим рівнем абстракції, коли оцінюється ступінь «цивілізованості» особи, групи людей або навіть народів («культурна людина», «культурні народи», «елітарна культура», «масова культура» і т.п.). Філософське тлумачення культури, як і два попередні підходи, має і свої вразливі місця, і певні позитивні моменти. Зокрема, важко отримати конкретне знання про об'єкт, що трактується як певна субстанція, розчинена в усіх суспільних відносинах. Одночасно філософське розуміння культури дає змогу розкрити її як цілісний феномен, а не тільки як сумарність світоглядних релігійних, моральних, естетичних цінностей. Інша справа, як з'ясувати, що саме становить основу цієї цілісності.

Різноманітність поглядів на сутність й зміст поняття культури притаманна сучасній вітчизняній та зарубіжній культурології, що можна

пояснити насамперед тим, що культура репрезентує глибину та невичерпність людського буття, всі аспекти взаємозв'язку людини зі світом. Окрім цього, саме ставлення до культури багато в чому залежить від дослідницьких установок: культура є об'єктом вивчення філософів, істориків, етнографів, культурологів, соціологів та ін. Залежно від їх теоретичної методології формується і погляд на культуру, висвітлюються її певні риси.

Варто зауважити, що використання різних підходів дослідниками щодо інтерпретації культури дозволяє найповніше проаналізувати усі процеси, притаманні даному феномену, зокрема:

- час, місце та послідовність існування тих чи інших культурних явищ;
- визначити структуру і функціонування певного культурного простору;
- простежити зміни культурної системи (чи підсистеми), коли одна форма впливає із попередньої та перетворюється у наступну;
- охарактеризувати розвиток культури у цілому аж до розвитку чи змін окремих явищ та культурних рис [25].

Складність і багатомірність людської діяльності та творчості зумовлюють багатоманітність внутрішньої структури як цілісного феномена. До складових поняття культура вітчизняні дослідники здебільшого відносять: мистецтво, літературу, науку, освіту, засоби масової комунікації, Інтернет, сферу виховання, естетику побуту і виробництва, традиції та вірування.

Зарубіжні, зокрема, європейські культурологи поняття «культура» вживають принаймні в чотирьох основних значеннях.

По-перше, для позначення загального процесу інтелектуального, естетичного, духовного розвитку.

По-друге, словом «культура» користуються тоді, коли йдеться про суспільство, яке ґрунтується на праві, порядку, моральності. В цьому значенні поняття «культура» ототожнюється з поняттям «цивілізація».

По-третє, під «культурою» розуміють спосіб життя людей, притаманний певній спільності (молодіжна культура, професійна культура тощо), нації

(українська, японська, німецька та ін.), історичній добі (антична культура, культура Ренесансу, культура Бароко і т.п.).

Нарешті, по-четверте, слово «культура» вживається як абстрактна, узагальнююча назва для різноманітних способів, форм і наслідків інтелектуальної та художньої діяльності людей у галузі літератури, музики, живопису, театру, кіномистецтва тощо [24].

У контексті дослідження етнічних процесів важливою складовою роботи етнологів є аналіз культурних практик, що проявляються у формі свят, обрядів, ритуалів та інших соціально значущих явищ. Саме через такі прояви наочно фіксуються механізми відтворення етнічної традиції, передавання колективної пам'яті та підтримання ідентичності спільноти. Тому логічним продовженням етнологічного вивчення стає звернення до **культурних подій**, які не лише відображають традиційний уклад життя народу, а й демонструють сучасні тенденції його культурного розвитку.

Культурна подія — це організоване суспільне явище, яке має на меті вираження, збереження або трансляцію культурних цінностей, традицій, мистецтва чи ідентичності певної спільноти. Вона може включати фестивалі, виставки, концерти, театральні вистави, майстер-класи та інші форми культурної діяльності, що сприяють розвитку культурного діалогу та взаєморозуміння серед учасників.

За Mid Hudson Heritage Center, культурна подія — це така, що святкує або просуває художні й історичні аспекти спільноти. Вона може включати фестивалі, концерти, художні виставки. Культурні події об'єднують людей різних походжень і сприяють відкритості до нових художніх форм та способів мислення.

Культурна подія — це організована діяльність, спрямована на святкування й просування художніх, історичних і соціальних аспектів спільноти. Такі події можуть мати форму фестивалів, концертів, виставок, театральних виступів. Їхня мета — навчати та розважати, створюючи простір

для зв'язку з ідентичністю та корінням культури – таке визначення дає Cultural Events: History, Types and Organization.

За О. В. Яценко, культурна подія — це організований, публічний, часово та просторово обмежений захід, що має символічне та комунікативне значення, спрямований на колективне переживання цінностей, норм і традицій спільноти, актуалізацію її культурної спадщини, формування нових смислів та зміцнення ідентичності [69].

Форми та типи культурних ініціатив відіграють важливу роль у розвитку культурного життя суспільства, оскільки вони сприяють збереженню традицій, популяризації мистецтва та залученню широкої аудиторії до різноманітних культурних практик.

До основних форм культурних подій можна віднести фестивалі, виставки, історичні реконструкції. Кожен з цих типів має свої особливості та етапи розробки й впровадження.

Під масовими заходами слід розуміти великі громадсько-політичні, спортивні, культурні та інші заходи, в яких бере участь велика кількість учасників, туристів, гостей та місцевого населення.

Культурно-масові заходи включають театралізовані вистави, карнавали, фестивалі, дискотеки, народні гуляння, виступи артистів, шоу-програми, вечори відпочинку та ін.

Згідно результатів дослідження, попри повномасштабну війну, культурні заходи мають попит. За даними Інституту, найчастіше українці відвідують не розважальні заходи, а події, пов'язані з вшануванням пам'яті. "Більшість (60%) учасників дослідження відвідали хоча б один культурний захід упродовж останнього року. Найчастіше опитані згадували такі заходи: публічне вшанування пам'яті якоїсь людини (26%), музичні концерти (22 %), кінотеатри (21%) та екскурсії (20%)", – написали в дослідженні [22, с. 34].

Фестивалі — це великі культурні ініціативи, які об'єднують різні види мистецтва, таких як музика, театр, кіно, література, танець тощо. Вони можуть бути міжнародними або локальними і часто проводяться з певною метою —

наприклад, для популяризації певного виду мистецтва, підтримки молодих талантів або для розвитку туристичної інфраструктури [45].

На даному етапі становлення та розвитку сучасної України в соціально-культурній сфері все більшого поширення набувають фестивалі – у найрізноманітніших масштабах та формах. Як показує повсякденна практика цьому поняттю в нашій країні надають зовсім різного значення в залежності від індивідуальних інтересів, стилю життя та середовища спілкування. Але зростання загальнонаціонального значення фестивального руху, яке неминуче впливає з його поширення, породжує необхідність його наукового дослідження, визначення напрямків його розвитку та впровадження новітніх підходів у організації.

Так, термін фестиваль початково прийшов до нас від латинського – «festivus» – що дослівно означає «веселе, святкове видовище» [17, с. 78]. З французької мови «festival» перекладається як свято, термін поширився в інші країни і мови. У науковій літературі кінця ХХ ст. поняття «фестивалю» трактувалося достатньо однобоко. Наведемо декілька таких тлумачень:

Фестиваль – масове художнє дійство, що передбачає огляд досягнень у певній галузі. Зазвичай фестиваль є змаганням, учасники якого визначаються спеціальним журі в результаті попередніх відбіркових переглядів [48].

Найбільш поширеними видами фестивалів є творчі фестивалі, які проводяться по жанрам мистецтва (або об'єднані). Ряд дослідників дають функціонально-результативне визначення мистецького фестивалю, а саме: «Фестиваль – широка громадська, святкова зустріч, супроводжувана оглядом досягнень креативної та індивідуальної творчості в різних видах мистецтва. Для фестивальних заходів притаманні такі елементи як демонстрація та змагання за право бути кращими в певній галузі людської діяльності».

Етапи розробки та проведення фестивалю:

1. Планування та концепція

Цей етап є основою всього фестивалю, і його важливість не можна переоцінити. Починається все з визначення загальної концепції події:

- Тематичний фокус: Яка основна ідея фестивалю? Це може бути певний жанр музики, стилістика мистецтва, соціальна тема або культурна специфіка.
- Тип фестивалю: Потрібно зрозуміти, чи буде це багатожанровий фестиваль, чи спеціалізований (наприклад, лише класична музика, кіно, фольклор).
- Місце та дата: Вибір місця залежить від формату (наприклад, великий відкритий майданчик для рок-фестивалю чи музей для виставки мистецтва). Важливо також визначити зручну дату для відвідувачів, зважаючи на сезон, конкуренцію з іншими заходами та наявність ресурсів.
- Цільова аудиторія: Це дозволяє чітко орієнтуватися на те, кому буде цікава подія, і відповідно адаптувати програму та маркетинг.

2. Організація

Як тільки концепція готова, настає період активної організації:

- Пошук спонсорів: Для реалізації великих проектів часто необхідне фінансування. Партнерства зі спонсорами можуть допомогти в покритті витрат на рекламу, обладнання, організацію заходів тощо.
- Залучення учасників: Важливим аспектом є підбір артистів, виконавців, акторів або організацій, які братимуть участь у фестивалі. Це можуть бути місцеві або міжнародні таланти.
- Маркетинг і реклама: Розробка маркетингової стратегії для залучення відвідувачів. Це включає рекламу в соцмережах, банери, афіші, співпрацю з медіа. Також важливо створити ефективну систему продажу квитків (як онлайн, так і офлайн).
- Технічна підтримка: Потрібно забезпечити необхідне обладнання (звукове та світлове для музичних фестивалів, сценічне для театральних заходів) і організувати технічну підтримку на місці.

3. Проведення

На етапі проведення фестивалю важливо забезпечити його безперебійну роботу:

- **Логістика:** Це включає організацію транспортування учасників, технічних засобів, інвентарю, а також забезпечення безпеки на події.
- **Комунікація з учасниками:** Під час самого фестивалю організатори повинні забезпечити постійну комунікацію з артистами та гостями. Наприклад, надавати інформацію про зміни в програмі або надзвичайні ситуації.
- **Технічна підтримка:** Під час проведення фестивалю обов'язково повинні бути люди, які відповідають за технічні питання, щоб уникнути проблем з освітленням, звуком чи іншим обладнанням.
- **Інтерактивність для відвідувачів:** Окрім основної програми, організатори можуть створити додаткові активності для публіки, такі як майстер-класи, виставки, фотозони чи інтерактивні вистави.

4. Післяфестивальні заходи

Після завершення фестивалю важливо зробити аналіз і підготуватися до наступного заходу:

- **Оцінка результатів:** Це може включати збір відгуків від учасників, глядачів і спонсорів. Важливо зрозуміти, що вдалося, а що потрібно покращити.
- **Аналіз фінансових результатів:** Перевірка того, чи досягнуті фінансові цілі фестивалю, чи покрили витрати й чи був отриманий прибуток.
- **Зворотний зв'язок:** Відгуки учасників, аудиторії та партнерів дозволяють побачити сильні та слабкі сторони проведеного заходу. Це допоможе врахувати всі недоліки при плануванні майбутніх подій.
- **Подяка учасникам:** Це може бути публічна подяка в соцмережах, письмові листи чи спеціальні сертифікати для тих, хто зробив значний внесок у проведення фестивалю [18; 38].

Важливо розуміти, що фестиваль — це не лише про подію в один день, але й про планування на майбутнє, залучення нових партнерів і розвиток культури. Оцінка результатів та постійне вдосконалення дозволяють зробити наступні події ще більш успішними і цікавішими для аудиторії.

Основна мета сучасного мистецького фестивалю – активізувати та урізноманітнити культурне життя країни, регіону, міста, створити комфортний майданчик та максимально широке поле для мистецьких комунікацій професіоналів і глядачів.

Важливим з погляду розуміння управління мистецькими фестивальними проектами є визначення фестивального менеджменту, пронизує усю організацію заходу, враховує всі елементи та складові. Ми розуміємо його як процес планування, організації, реалізації та контролю впродовж усього періоду фестивалю з метою досягнення координації людських, матеріальних та творчих ресурсів, необхідних для ефективного виконання завдань [2].

Ще однією важливою формою культурних подій, що зазвичай спрямовані на демонстрацію мистецьких робіт, історичних артефактів або наукових досягнень є *виставки*. Вони можуть мати різний масштаб: від локальних експозицій у музеях до великих міжнародних виставок, таких як Венеціанський бієнале чи міжнародні виставки сучасного мистецтва.

При проведенні виставки можна виділити п'ять етапів: підготовка виставки; доставка експонатів і їх розміщення на стенді, проведення виставки; демонтаж стенда і вивіз експонатів; аналіз отриманих результатів.

Насамперед здійснюються збір, аналіз та систематизація інформації по минулим і майбутнім заходам подібного роду.

Потім фахівець, що відповідає за даний напрямок діяльності, на основі наявного банку інформації проводить опитування всіх зацікавлених служб підприємства з метою з'ясування думок з приводу необхідності і широти участі в конкретних виставках і ярмарках.

Після цього керівництвом приймається рішення, на основі якого розробляється річний план-графік підготовки та участі у виставках і ярмарках. На основі річного плану можуть розроблятися квартальні або місячні плани. Потім конкретне завдання з підготовки та участі у виставці або ярмарку доводиться до відповідальних підрозділів та персоналу.

Паралельно ведуться роботи з визначення витрат, а в подальшому - і складання кошторисів на конкретні експозиції. Після затвердження відповідних кошторисів проводяться роботи з проектування стендів, дизайну і підбору потрібних матеріалів.

Потім, на основі запропонованих дизайнерськими групами макетів, виготовляються необхідні стенди, супутнє обладнання та упакування.

Потім підбираються і готуються штати для роботи на стендах, здійснюється керівництво і контроль за роботою допоміжного персоналу.

У разі якщо виставка чи ярмарок проводиться за кордоном, необхідно особливо ретельно вивчити наступні питання: вимоги приймаючої сторони до організації експозиції; графік роботи; форми розрахунків; податкове, торговельне, трудове і економічне законодавство; транспорт і транспортні витрати; види й умови страховки; проїзд і розміщення співробітників; митне та спеціальні правила і норми; рекламне та інформаційне забезпечення.

Рекламне забезпечення виставок і ярмарків повинно органічно входити у фірмовий стиль, бути елементом маркетингової і рекламної програми підприємства або фірми.

Необхідно заготовити матеріали для прес-релізів, прайс-листи і каталоги.

Бажано ще до розміщення експозиції з'ясувати або уточнити питання, пов'язані з підготовкою приміщень, вартістю площ і орендою спеціального обладнання, прибиранням, наявністю і вартістю засобів комунікацій, охороною, освітленням, енерго-та водопостачанням, штрафними санкціями, наявністю потенційних відвідувачів.

Необхідно подбати про зручний і престижному місці розташування експозиції, наявність та умови оплати приміщень складських і під тимчасовий офіс, умовах збору інформації на даній виставці (що заборонено і що дозволено).

Заздалегідь треба подбати про отримання дозволу організаторів виставки на використання нетрадиційних форм реклами, пристроїв, які

виробляють шум, вібрацію та інші незручності при їх демонстрації. Визначити, чи немає різкого дисонансу стилів, небажаного контрасту з сусідніми експозиціями [46].

Необхідно самим або з допомогою працівників торгового представництва організувати відвідування експозиції важливими гостями, потрібними клієнтами, представниками преси, радіо чи телебачення. У разі якщо прийнято рішення про освячення експозиції служителями культу, треба заздалегідь домовитися з ними про цю процедуру, постаратися надати позитивний суспільний резонанс за допомогою засобів масової інформації.

Необхідно ретельно, з урахуванням місцевого ландшафту, екстер'єру та інтер'єру, продумати схему розміщення всіх зовнішніх і внутрішніх експонатів, не залишаючи без уваги розташування витяжок, вентиляторів, шаф, панелей, обігрівачів, розеток, вішалок, світильників та іншого обладнання.

З організаторами виставки необхідно погодити умови проживання, харчування і відпочинку персоналу, користування засобами транспорту і комунікації, розглянути варіанти проїзду до готелю, наявність культурної програми, офіційних зустрічей, прийомів, прес-конференцій, проведення церемоній відкриття і закриття виставки або ярмарку.

Стенди на виставці. Стенди повинні складатися з трьох зон: зони переговорів, господарської зони та зони розміщення експонатів.

Оформити стенд допоможуть планшети, діаграми, плакати та фотографії. Однак не можна перевантажувати відвідувачів зайвою текстовою інформацією. Тому на виставковому стенді для концентрації уваги відвідувачів повинні переважати експонати по можливості в чинному вигляді. Якщо це неможливо, то їх роботу повинні пояснювати макети, демонстраційне табло, відеофільми.

Велике значення при оформленні виставкового стенду мають композиції із світильників, зелені та квітів.

На деяких виставках організатори надають готові модулі або блоки для компонування стенду, проте не завжди вони можуть підійти по стилю до конкретної експозиції. Тому краще мати наготові власні неодноразово перевірені в справі (бажано компактні і зручні при транспортуванні та експлуатації) модулі. Експонати, що вимагають обережного поводження або які становлять велику матеріальну цінність, повинні бути огорожені за допомогою скляних площин, пластикових бар'єрів, насипаної на підлогу гальки або керамзиту і т.п. Однак слід прагнути, щоб подібні огорожі складали з усією композицією органічне ціле і не створювали дисонанс у сприйнятті.

Історична реконструкція — відтворення матеріальної й духовної культури тієї або іншої історичної епохи й регіону з використанням археологічних, образотворчих і письмових джерел.

Історичні реконструкції — це культурні події, які прагнуть відтворити важливі історичні моменти або етапи життя минулих епох. Вони можуть включати покази боїв, відтворення традиційних ремесел, свят, повсякденного життя минулих століть. Такі заходи мають навчальний характер і допомагають глибше зрозуміти культуру і побут попередніх поколінь.

Термін «історична реконструкція» може вживатися у двох значеннях: Відновлення зовнішнього вигляду й конструкції об'єкта, теоретичне або практичне, засноване на його збережених фрагментах, залишках, і наявній історичній інформації про нього, за допомогою сучасних методів історичної науки (у тому числі, такого методу, як археологічний експеримент). Аналогічно визначаються історична реконструкція процесів, подій і технологій. Діяльність, спрямована на відновлення різних аспектів історичних подій, об'єктів і т. ін.

Історична реконструкція — сучасний вид молодіжного дозвілля, який одержав поширення в колі людей, що захоплюються історією та мистецтвом. Серед можливого дозвілля, в контексті реконструкції, є можливість членства в різноманітних клубах та фестивалі. Тематики фестивалів історичної реконструкції бувають цілком різними. Із найбільш популярних можна

виділити фестивалі: античності, раннього, високого та пізнього середньовіччя, нового часу, наполеонівського періоду, першої та другої світових воєн, холодної війни та часом окремо лицарських турнірів. У суспільному контексті тематика середньовіччя є найбільш популярною, оскільки період є відверто романтизованим завдяки численним казкам, легендам, романам, фільмам, аніме, серіалам та комп'ютерним іграм. Не менш важливою є різноманітність періоду - оскільки Середні Віки є об'єднуючою назвою для періоду більш як тисячі років, є можливість більшого різноманіття як для дослідження, так і для репрезентації [7; 14].

Етапи розробки та впровадження історичної реконструкції:

- **Дослідження та планування:** На цьому етапі необхідно зібрати максимально точні історичні дані про події або епоху, що буде реконструйована. Це може включати наукові дослідження, архівні матеріали, вивчення старовинних документів.

- **Створення сценарію:** Написання сценарію, що включає деталі історичних подій, вибір акторів, відповідне облаштування місця.

- **Підготовка реквізитів та костюмів:** Реконструкція історичних подій вимагає ретельного підбору автентичних костюмів, зброї, інструментів, навіть побутових предметів.

- **Репетиції та тренування:** Потрібно провести серію репетицій, щоб учасники події були готові до реалістичної подачі історичних моментів.

- **Проведення реконструкції:** Під час самої події важливо точно відтворювати історичні моменти, зберігаючи баланс між автентичністю та безпекою.

- **Оцінка та аналіз:** Після події збір відгуків від глядачів та учасників, а також аналіз помилок для вдосконалення майбутніх реконструкцій.

Загалом, культурні заходи є важливим компонентом культурного розвитку та взаємодії між різними соціальними групами, а також здатні впливати на зміни в культурному середовищі.

1.2. Роль культурних заходів у контексті формування та збереження національної ідентичності

Культурні події відіграють важливу роль у формуванні та збереженні національної ідентичності. Вони є не лише засобом вираження культурних традицій, але й способом відновлення історичної пам'яті, національної самосвідомості та спільних цінностей.

Національна ідентичність — це ототожнення особистості з національною спільнотою, що базується на стійкому емоційному зв'язку. Цей зв'язок формується в результаті усвідомлення та прийняття традицій, культури, мови, політичних поглядів, а також групових норм і цінностей спільноти [47].

Українська ідентичність, українство — історично сформована адаптивно-еволюційна система, що являє собою систему ознак і властивостей, які вирізняють українську людину, українську спільноту й українську культуру з-поміж інших аналогічних об'єктів (феноменів). Системоутворювальним чинником буття українства як великої соціальної групи є українськість в її етнічній, культурно-мистецькій, громадянсько-політичній та інших формах.

Культурні події мають глибокий вплив на суспільну свідомість, охоплюючи як психологічні, так і соціальні аспекти. Вони можуть змінювати сприйняття, ставлення та поведінку людей, а також сприяти формуванню нових соціальних норм і цінностей.

Культурні заходи, такі як концерти, вистави, кінопрем'єри, можуть викликати сильні емоційні реакції у глядачів. Це може бути як почуття гордості за національну культуру, так і емоційне збудження від мистецького переживання. Вони допомагають людям відчутися своєю належністю до певної культури, а також можуть викликати почуття єдності та спільної мети.

Заходи культурного характеру, зокрема ті, що пов'язані з масмедіа або популярною культурою, можуть активно впливати на формування

колективних уявлень і стереотипів. Медіаобрази, зображення національних героїв або культурних героїв можуть скріплювати певні ідеї чи кліше про націю чи її представників.

Виступи або фестивалі, які відображають історію, боротьбу або досягнення нації, можуть стимулювати індивідів до рефлексії над своєю культурною спадщиною, національною ідентичністю та їхньою роллю в суспільстві.

Культурні події дозволяють людям переживати спільний досвід, що сприяє зміцненню почуття колективної ідентичності. Наприклад, національні свята, пісенні чи театральні фестивалі створюють атмосферу єдності, де люди відчують себе частиною однієї великої спільноти.

Культурні заходи можуть бути платформою для висвітлення важливих соціальних тем, таких як рівність, права меншин, боротьба з дискримінацією тощо. Через мистецтво можна активно стимулювати обговорення соціальних проблем та пропонувати нові погляди на старі питання. Вони можуть бути рушійною силою для змін у суспільстві, стимулюючи нові погляди на соціальні норми та цінності [45-47].

Культурні події сприяють соціальній інклюзії, забезпечуючи платформу для різних груп людей — від етнічних меншин до людей із обмеженими можливостями. Вони допомагають створювати більш відкриту та прийнятну соціальну атмосферу, де відзначають різноманіття й підтримують рівні можливості для всіх.

Культурні події надають можливість людям зустрічатися, обмінюватися думками та досвідом, що сприяє розвитку соціальних зв'язків і формуванню нових колективів. У контексті фестивалів або виставок часто виникають нові спільноти за інтересами, що підтримують спільний культурний чи соціальний досвід.

На більш широкому рівні заходи культурного характеру можуть служити мостом між різними культурами та націями. Вони можуть виступати як важливий інструмент у процесах глобалізації, адже сприяють культурному

обміну і взаєморозумінню між різними народами, що важливо для мирного співіснування та розвитку.

Психологічний та соціальний ефект взаємопов'язані. Культурні події не тільки впливають на індивідуальні емоційні стани, але й сприяють розвитку певних соціальних настанов і моделей поведінки, які в свою чергу можуть змінювати психологічну динаміку суспільства в цілому. Наприклад, через мистецькі виставки або фільми можуть виникати нові погляди на актуальні соціальні проблеми, що зрештою впливатиме на поведінку та цінності в суспільстві.

Загалом, культурні події не лише відображають стан суспільної свідомості, а й активно формують його, допомагаючи адаптуватися до змін і сприяючи соціальним інноваціям.

Таким чином, культурні ініціативи є важливим інструментом у формуванні національної ідентичності, бо вони дозволяють зберігати, зміцнювати і транслювати цінності, що визначають націю як у межах країни, так і за її межами.

На сучасному етапі цивілізаційного розвитку молодій європейській державі, якою є Україна, у добу глобалізації та цивілізаційного розвитку роль культури набуває все більшого значення, а отже, зростає й значення функцій держави в забезпеченні та реалізації культурної політики.

Нині саме культура стає одним із найважливіших складових суспільного розвитку. Завдяки їй суспільство має змогу реалізувати свій творчий потенціал, долучитись до надбань світової цивілізації, зберігати й збагачувати не лише матеріальні, науково-технічні, інтелектуальні багатства своєї країни, але й історико-культурну спадщину у всьому її розмаїтті.

Реалії сьогодення досить гостро ставлять питання посилення ролі держави у процесі розвитку культури; реструктуризації її інфраструктури з урахуванням перспективної потреби відродження традиційної культури; створення ефективної системи соціального захисту традиційної культури

корінних малочисельних народів; вдосконалення ринкових механізмів її розвитку.

Державна політика у сфері культури – це, з одного боку, цілеспрямована діяльність держави у сфері культури; з іншого – складова політичної діяльності стосовно культурної сфери.

Коментуючи цей підхід, О. Гриценко окреслює три фактори, що визначають:

- по-перше, цілі держави (і не лише в культурній сфері);
- по-друге, принципові засади, якими держава керується у своєму ставленні щодо культури;
- по-третє, її адміністративні та господарські можливості, що залежать від характеру суспільного устрою та стану економіки.

Культурна політика – це чітко скерована позиція суспільства, коли саме підпорядкування природи людині в матеріальній і духовній сферах підтримує такий стан суспільства, який гармонізує взаємовідносини людини і природи, з одного боку, а з іншого боку – забезпечує гармонійну рівновагу соціальних відносин між людьми, їхніх досить різних матеріальних і культурних цінностей.

Важливо зазначити, що культура живе унікальністю нації та народностей, їхнім збереженням та інтеграцією в державу. Держава є фундаментом стійкості та самостійності національних культур, вона гарантує їм право на самореалізацію, охороняючи загальний культурний генофонд народу.

У культурному розвитку суспільства суб'єктами виступають спільності людей, організації, що здійснюють культурну політику, метою яких є збереження, відтворення та зміна культурних досягнень і цінностей суспільства. Інституціалізація інтересів і потреб людей у сфері культури призводить до різноманіття суб'єктів культурного розвитку. Взаємодія суб'єктів і об'єктів культурного розвитку має відображення як діалектична

взаємодія спільностей суб'єктів, кожна з яких є об'єктом впливу стосовно до іншої [63].

Культура та культурний розвиток виступає як «суб'єкт», що створює результат свого функціонування, що формує людину засобами виховання та освіти, які відповідають соціальній реальності, та відтворюють у своїй суб'єктивній діяльності об'єктивні умови свого існування – культуру цього суспільства. Отже, державна культурна політика – це результат суб'єктивно-об'єктивного процесу культурного розвитку даного соціуму в умовах його трансформації, що пов'язані з входженням у національний світ цієї культури, і яка може бути тільки національною.

За допомогою культурної політики держава впливає на зміст і форму діяльності людей у сфері науки, освіти мистецтва, культурних традицій, а також на всі сфери життєдіяльності суспільства.

Головним завданням державної культурної політики повинно бути створення таких соціально-економічних умов, за яких людина зможе збагатити свій духовний світ культурними цінностями. Кожен член суспільства має право на участь у культурному житті країни на доступ до скарбів культури та якісну освіту і заняття творчістю. Сучасна культурна політика не має регламентуючого характеру і не використовується для нав'язування будь-якої ідеології.

Роль держави у підтримці культурних ініціатив є дуже важливою і багатогранною. Вона може проявлятися в різних формах, сприяючи розвитку культурного середовища, підтримці творчих індустрій та збереженню національної спадщини. Ось кілька аспектів, через які держава може підтримувати культурні ініціативи:

Держава може надавати гранти, субсидії або інші фінансові інструменти для підтримки проектів у сфері культури. Це може бути як для окремих митців, так і для організацій, що займаються культурною діяльністю.

Гранти та субсидії допомагають забезпечити доступ до ресурсів для творчих людей, особливо якщо мова йде про нові, інноваційні або

експериментальні проекти, що можуть не приносити миттєвий прибуток. Ця форма підтримки допомагає зберегти та розвивати культурне багатство країни, стимулює інновації в мистецтві та культурі загалом.

Держава може також сприяти доступу до фінансування для культурних ініціатив, які орієнтовані на певні соціальні групи або регіони, забезпечуючи тим самим рівні можливості для всіх учасників культурного процесу. Наприклад, це можуть бути проекти для малих міст, сільських територій або культурних меншин.

Цей підхід допомагає державі зберігати культурну різноманітність та підтримувати творчий потенціал у різних сферах культури, включаючи музику, образотворче мистецтво, театр, кінематограф, літературу тощо [37].

Розробка та впровадження законів, які підтримують авторські права, сприяють розвитку культурної індустрії та захищають інтереси митців, є важливим елементом державної політики.

Законодавча підтримка авторських прав є фундаментальним елементом для розвитку культурної індустрії та захисту інтересів митців. В умовах глобалізації та цифровізації захист авторських прав набуває ще більшої важливості, адже технології дозволяють без обмежень копіювати, поширювати та використовувати культурні продукти без дозволу власників прав.

Авторські права гарантують митцям і творцям монопольне право на використання своїх творів, що дозволяє їм отримувати справедливую винагороду за свою працю. Це є основою для економічної стабільності митців, адже без належного захисту їх творчість може бути використана без компенсації, що стримує творчий розвиток і веде до фінансових втрат.

Завдяки ефективному законодавству можна також забезпечити рівні умови для всіх учасників ринку, що є важливим для здорової конкуренції і розвитку культурної індустрії в цілому. Наприклад, законодавчі ініціативи можуть сприяти розвитку цифрових платформ для музики, кіно, літератури та

інших видів мистецтва, забезпечуючи захист авторських прав в онлайн-просторі.

Крім того, державна політика в цій сфері допомагає забезпечити баланс між правами авторів та інтересами суспільства, оскільки, з одного боку, потрібно захищати інтелектуальну власність, а з іншого — забезпечити доступ до культурних продуктів для широкої аудиторії.

Підтримка та розвиток авторських прав також сприяють створенню здорового культурного середовища, де цінується праця митців і стимулюється творчість у всіх її формах [49].

Підтримка культурних центрів, музеїв, галерей, театрів і бібліотек, а також створення спеціальних платформ для проведення культурних подій є частиною державного впливу. Уряди можуть інвестувати в розвиток культурної інфраструктури для забезпечення доступу до культури для широкої аудиторії.

Держава може активно підтримувати культурну освіту та організовувати заходи для популяризації культурної спадщини серед громадян, що дозволяє зберегти традиції та поглибити взаєморозуміння між різними культурними групами.

Культурна освіта — це не лише навчання про традиції, мистецтво та історію, а й спосіб сприяти міжкультурному діалогу та взаєморозумінню серед різних соціальних груп. Коли держава підтримує освітні програми, що висвітлюють культурну спадщину, це допомагає громадянам глибше усвідомлювати важливість збереження культурних цінностей і сприяє культурному розмаїттю.

Наприклад, програми, що знайомлять дітей і молодь з національними традиціями, звичаями, мистецтвом і мовою, є ключовими для підтримки культури на всіх рівнях. Це може бути через формальну освіту, школи мистецтв, музеї, театри або інші культурні заклади, які активно залучають громадян до творчого процесу.

Окрім того, організація культурних заходів, фестивалів, виставок, лекцій та майстер-класів дозволяє не тільки популяризувати культурну спадщину, але

й створювати платформи для обміну досвідом та ідеями між різними культурними групами всередині країни. Такий обмін сприяє взаєморозумінню, що є важливим для розвитку толерантного і відкритого суспільства.

Збереження культурної спадщини також включає в себе підтримку традиційних ремесел, фольклору, національних мов та ритуалів, що допомагає не лише зберегти минуле, але й передати його наступним поколінням. Це створює відчуття приналежності до своєї історії та культури, зміцнюючи національну ідентичність.

Культурна освіта та популяризація спадщини через різноманітні заходи формують не лише глибоке розуміння власної культури, а й розвивають взаємоповагу до культур інших народів, сприяючи мирному співіснуванню в багатокультурних суспільствах [32].

Важливою є також підтримка культурних ініціатив на міжнародному рівні — участь у міжнародних культурних проєктах, фестивалях та інших ініціативах, що допомагають підвищити культурний імідж країни та сприяють розвитку взаєморозуміння з іншими народами.

Держава, в свою чергу, виграє від підтримки культури, оскільки це сприяє розвитку креативної економіки, формуванню національної ідентичності та розвитку соціальних і культурних зв'язків у суспільстві.

Підтримка культури на державному рівні — це не лише питання збереження традицій чи розвитку мистецтва, а й важлива складова економічного та соціального розвитку країни.

Культура є основою для розвитку креативних індустрій, таких як дизайн, мода, реклама, музика, кіно, література, цифрові технології. Ці індустрії не тільки створюють нові робочі місця та можливості для підприємців, а й залучають інвестиції, розвивають інноваційні технології та сприяють міжнародному співробітництву. Креативна економіка має величезний потенціал для зростання та формування нових ринків.

Культура — це те, що допомагає людям відчувати зв'язок з минулим, з історією та традиціями свого народу. Через підтримку культурних ініціатив

держава може допомогти громадянам глибше зрозуміти свою ідентичність, зміцнити почуття гордості за свою країну. Це важливо для стабільності та згуртованості суспільства, адже люди, які мають спільну культурну основу, легше знаходять порозуміння в складних ситуаціях.

Культурна підтримка сприяє розвитку громадянського суспільства, створюючи можливості для взаємодії та діалогу між різними групами населення. Культура може бути потужним інструментом для зміцнення соціальних зв'язків, зокрема в умовах різноманіття, інтегруючи різні соціальні та етнічні групи. Це допомагає побудувати більш відкриту та толерантну спільноту, де кожен може відчувати себе частиною цілого.

Крім того, культура є важливим фактором зовнішньої політики. Через культурні обміни, фестивалі, мистецькі ініціативи країна може підвищувати свій імідж на міжнародній арені, що також має значення для розвитку туризму, дипломатії та економічного співробітництва.

Отже, підтримка культури не лише зберігає національну спадщину, але й приносить економічну вигоду та сприяє створенню здорового і гармонійного суспільства.

Висновки до розділу 1

Аналіз сучасної літератури показав, що культурна подія є багатовимірним явищем, яке об'єднує у собі соціальний, мистецький та освітній аспекти. Незважаючи на відмінності у визначеннях різних авторів, загальноприйнятими є такі характеристики: організованість, спрямованість на трансляцію та збереження культурних цінностей, соціальна взаємодія учасників і формування колективного культурного досвіду. Різні підходи до вивчення культурних подій — від культурологічного та соціологічного до менеджменту культурних проєктів — підкреслюють їхню комплексність і вплив на суспільство.

Дослідження показує, що ефективна організація культурних подій передбачає врахування таких аспектів: чітке визначення мети та завдань

заходу, аналіз цільової аудиторії, планування логістики та ресурсів, використання інноваційних форм і технологій. Методологічні підходи до організації подій включають системний, проектний та комунікативний підходи, що дозволяє оптимізувати процеси планування та реалізації заходів, забезпечуючи їх високу якість та вплив на учасників.

Культурні події відіграють ключову роль у підтримці та розвитку національної ідентичності, оскільки вони сприяють популяризації національних традицій, історичної пам'яті, мистецьких цінностей та колективних символів. Вони створюють платформу для міжгенераційного та міжкультурного діалогу, сприяють формуванню відчуття спільності та належності до певної культурної спільноти. У сучасних умовах глобалізації та культурного обміну такі заходи стають важливим інструментом консолідації суспільства та збереження унікальності національної культури.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ВПЛИВУ КУЛЬТУРНИХ ІНІЦІАТИВ НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В УКРАЇНІ

2.1. Досвід Чернігова у проведенні культурних заходів

Чернігів має багатий досвід у проведенні культурних подій, однак стикається з низкою викликів, зокрема у фінансуванні та організації таких заходів.

Чернігів — одне з найдавніших міст України, з багатовіковою історією, унікальною архітектурною спадщиною та багатим культурним надбанням. Розташований на півночі країни, він не лише зберігає свою історичну ідентичність, а й активно працює над сучасною культурною репрезентацією, прагнучи утвердити себе як «Північна культурна столиця» України. Впродовж останніх років місто стало осередком проведення численних культурних подій — від театральних фестивалів і музичних вечорів до виставок, пленерів та історичних реконструкцій.

Чернігівська громада, попри складну економічну ситуацію, наслідки пандемії COVID-19 та повномасштабного вторгнення Росії в Україну, демонструє стійкість і креативність у культурному розвитку. Місто активно працює над збереженням культурної спадщини, підтримкою митців, розвитком інфраструктури та залученням молоді до культурного життя [19].

Однак культурна сфера Чернігова стикається і з серйозними викликами, серед яких — нестабільне фінансування, недостатня підтримка з боку центральної влади, логістичні труднощі, а також проблеми із залученням глядацької аудиторії у воєнних умовах. У цьому контексті досвід міста у проведенні культурних подій є цінним прикладом того, як регіональні ініціативи можуть підтримувати культурне життя навіть у найскладніші часи.

Чернігів активно розвиває культурне життя через різноманітні заходи. Наприклад, Чернігівський облмуздрамтеатр імені Шевченка планує провести

серію прем'єр та фестивалів, таких як «Слов'янські театральні зустрічі» та «Чернігівське відлуння». Також активно працює Чернігівський театр ляльок імені Олександра Довженка, який готує онлайн вистави для глядачів.

Однак пандемія COVID-19 внесла корективи в організацію культурних заходів. Закриття театрів та музеїв призвело до зменшення традиційних заходів, але водночас сприяло розвитку внутрішнього туризму. Туристи, які зазвичай віддають перевагу європейським містам, почали відвідувати Чернігів, що позитивно вплинуло на популяризацію міста.

Основною проблемою є обмежене фінансування з місцевих бюджетів. Наприклад, програма розвитку громадянського суспільства «Чернігівська громада» на 2024 рік передбачала фінансування лише трьох напрямків на загальну суму 250 тисяч гривень, що є недостатнім для реалізації всіх запланованих заходів [5].

Крім того, припинення американського фінансування через грантові програми негативно вплинуло на фінансовий стан місцевих медіа, які часто висвітлюють культурні події. Наприклад, Чернігівська ОВА передбачила мільйон гривень на висвітлення своєї діяльності в 2025 році, зокрема, на друковані матеріали — 500 тисяч, на телебачення і радіо — 300 тисяч, в онлайн-медіа — 200 тисяч гривень [80].

Фінансування залишається однією з ключових проблем у реалізації культурних ініціатив у Чернігові. Як і в багатьох інших регіонах України, культурна сфера тут фінансується за залишковим принципом. Обласний та міський бюджети щороку закладають кошти на основні культурні інституції (театри, музеї, бібліотеки), але ці суми часто не відповідають реальним потребам.

У 2023–2024 роках на тлі воєнного стану значна частина бюджетних коштів була перенаправлена на безпекові, гуманітарні й оборонні цілі. Як результат, культурні заклади Чернігівщини опинилися у вкрай скрутному фінансовому становищі. Наприклад:

Чернігівський обласний академічний український музично-драматичний театр ім. Т. Шевченка часто змушений проводити прем'єри за власні кошти або завдяки благодійним внескам.

Обласна філармонія скорочує кількість концертів через недостатнє фінансування гастрольної діяльності та оновлення технічного обладнання.

Чернігівський обласний художній музей ім. Галагана не має достатніх коштів на реставрацію експонатів, модернізацію виставкових залів або створення нових експозицій.

У 2024 році в рамках обласної програми «Культура Чернігівщини» було профінансовано лише базові потреби культурних установ. Лівова частка бюджету йде на оплату комунальних послуг, заробітну плату працівникам та утримання будівель.

Громадські організації, які займаються культурними ініціативами, отримали обмежений доступ до грантів. Так, програма підтримки громадянського суспільства Чернігівської громади профінансувала лише три напрямки на суму 250 тис. грн — надзвичайно скромна сума для потреб всього міста [16].

Місцеві фестивалі, як-от «Зелена сцена», «Chernihiv Jazz Open» або «Седнівська осінь», нерідко проходять завдяки приватним меценатам або грантам міжнародних організацій. Державна чи муніципальна підтримка — мінімальна або відсутня.

Чернігів також постраждав від скорочення грантової допомоги з боку іноземних донорів. Після завершення роботи низки міжнародних програм, зокрема USAID та NED, фінансування медіа, громадських ініціатив та культурних проєктів значно знизилося. Це особливо болісно в умовах, коли місцеві бюджети не спроможні компенсувати ці втрати.

Багато творчих ініціатив так і не реалізуються через відсутність стартового фінансування.

Молоді митці та креативні індустрії змушені шукати можливості в інших містах або за кордоном.

Інфраструктура культурних об'єктів занепадає — будівлі потребують ремонту, відсутня сучасна техніка, низький рівень цифровізації установ.

Обмежене та нестабільне фінансування культурної сфери в Чернігові — це не лише фінансова проблема, а й стратегічний виклик. Без належної підтримки з боку держави, органів місцевого самоврядування та міжнародних партнерів, Чернігів ризикує втратити свої позиції як культурного центру регіону. Щоб реалізувати ідею «Північної культурної столиці», місто потребує комплексного підходу: довгострокових програм фінансування, інвестицій в інфраструктуру та розвитку державно-приватного партнерства у сфері культури.

Чернігів справедливо претендує на звання Північної культурної столиці України. Його історія, архітектурна спадщина, культурне середовище й активне громадянське суспільство створюють унікальні передумови для формування потужного культурного бренду міста не лише на регіональному, а й на всеукраїнському рівні.

Чернігів — одне з найстаріших міст Європи, перша писемна згадка про яке датується 907 роком. Він був одним із центрів Київської Русі, а згодом — важливим осередком культури на Лівобережній Україні. Місто має величезний архітектурний і сакральний спадок:

- Борисоглібський собор (XII ст.).
- Катерининська церква (XVII ст.).
- Чернігівський колегіум — перший вищий навчальний заклад Лівобережної України.

Місто має добре збережене історичне середовище — Дитинець (Вал), численні музеї, художні галереї, пам'ятки дерев'яного зодчества, що формують культурну ідентичність північного регіону України.

Чернігів — місто з багатовіковою історією, де давні храми гармонійно поєднуються з сучасним мистецтвом. Попри виклики сьогодення, Чернігів не лише зберігає свою культурну ідентичність, а й активно розвиває нові формати заходів культурного характеру. Упродовж останніх років місто стало

майданчиком для мистецьких експериментів, фестивалів, літературних зустрічей та урбаністичних проєктів. У цій статті розглянемо найяскравіші культурні ініціативи, реалізовані в Чернігові останнім часом, а також заглянемо у майбутнє — які культурні перспективи чекають на місто, що гордо носить ім'я одного з найстаріших в Україні [66].

Цей поступ у культурному житті Чернігова став можливим завдяки активній співпраці місцевої влади, творчих спільнот, волонтерів та небайдужих мешканців. Місто впевнено трансформується з тихого історичного осередку у динамічний культурний центр, де щотижня народжуються нові ідеї, проєкти та мистецькі події. Розглянемо детальніше, які саме ініціативи формують сьогоденний культурний ландшафт Чернігова.

Фестиваль «Чернігів монументалізм» (травень 2025)

Цей фестиваль присвячений монументальному мистецтву XX століття. Основною локацією став Чернігівський обласний художній музей імені Григорія Галагана, де відбулися лекції, кінопокази, музичні виступи та майстер-класи. Експозиція включала ескізи робіт відомих митців, зокрема ескізи панно «Дерево життя» Іллі Толкачова [42].

Особливістю фестивалю стало вперше представлене чернігівське монументальне мистецтво, яке раніше не демонструвалося широкому загалу. Зокрема, були представлені ескізи творів, які прикрашали інтер'єри місцевих будівель, а також роботи, що зберігаються в архівах. Це дало можливість відвідувачам ознайомитися з творчістю місцевих художників та оцінити їхній внесок у розвиток монументального мистецтва.

Фестиваль також став платформою для обговорення проблем збереження монументальної спадщини. Зокрема, було обговорено питання атрибуції та збереження панно «Дерево життя», яке довгий час було закрите банером. Завдяки зусиллям організаторів та активістів, вдалося зняти банер та відновити доступ до цього мистецького твору [3].

Загалом, фестиваль «Чернігів монументалізм» став важливим кроком у відродженні та популяризації монументального мистецтва в Україні. Він не

лише презентував унікальні твори мистецтва, але й сприяв обговоренню важливих питань збереження культурної спадщини та залученню громадськості до процесу її охорони.

Проект «Зелена сцена»

Цей проєкт розпочинається з травня і триває протягом активного туристичного сезону. Щоп'ятниці на Алеї Героїв проводяться концерти, виставки, майстер-класи, дитяча площадка та вуличний кінотеатр. Проєкт реалізується у співпраці з творчою агенцією «Че-студіо» та місцевими підприємцями [51].

Проект «Зелена сцена» — це унікальний культурно-соціальний ініціатив, започаткований у Чернігові у 2012 році творчою агенцією «Че-студіо». Щоп'ятниці з травня по вересень на Алеї Героїв у самому серці міста проходять безкоштовні фестивалі, що об'єднують музикантів, художників, поетів, майстрів хендмейду та інших представників творчих професій. Цей проєкт став важливим елементом культурного життя Чернігова, пропонуючи мешканцям та гостям міста можливість насолодитися живою музикою, виставками, майстер-класами та іншими культурними подіями [62].

«Зелена сцена» — це не просто концертний майданчик, а цілий культурний простір, що включає:

Музичні виступи: акустичні та напівакучичні концерти в стилях інді, фолк, джаз та альтернативний рок.

Літературні читання: відкриті поетичні та прозові читання сучасних авторів.

Виставки: фотовиставки, художні експозиції та арт-ярмарки.

Майстер-класи: заняття з живопису, фотографії, ремесел та інших видів мистецтва.

Дитячі програми: інтерактивні ігри, творчі заняття та розваги для дітей.

Кінопокази: відкриті покази фільмів під відкритим небом.

Дискусійні клуби: лекції та обговорення на культурні, соціальні та мистецькі теми [20].

Участь у заходах фестивалю безкоштовна, а сама «Зелена сцена» є аполітичною та неприбутковою ініціативою, спрямованою на розвиток культурного середовища міста.

З часом фестиваль розширювався та вдосконалювався. У 2020 році було встановлено нову малу міську сцену на Алеї Героїв, що дозволило проводити заходи навіть за несприятливих погодних умов. Ця сцена була виготовлена за участю Чернігівського технологічного університету та стала важливим елементом публічного простору міста [36].

Проект «Зелена сцена» реалізується за підтримки місцевих підприємців, громадських організацій та культурних установ. Зокрема, у 2019 році фестиваль отримав фінансування від Українського культурного фонду, що дозволило провести п'ять великих фестивалів з участю 20 музичних колективів, 10 літераторів, а також організувати виставки, кінопокази та майстер-класи [21].

«Зелена сцена» стала важливим елементом культурного ландшафту Чернігова, сприяючи розвитку місцевої культури, залученню молодих талантів та формуванню активної культурної громади. Фестиваль також сприяє розвитку туризму, приваблюючи гостей міста та створюючи позитивний імідж Чернігова як культурного центру.

Завдяки своєму унікальному формату та відкритості, «Зелена сцена» стала важливою частиною культурного життя Чернігова, пропонуючи мешканцям та гостям міста можливість насолодитися якісним мистецтвом у затишній атмосфері.

Літературний майданчик «Літера»

У сквері Богдана Хмельницького організовуються відкриті літературні читання, творчі вечори та презентації книжок. Цей формат дозволяє поєднати літературні заходи з відпочинком на свіжому повітрі, створюючи сприятливу атмосферу для спілкування та творчості [33].

Літературний майданчик «Літера» — це культурна ініціатива, що виникла в Чернігові в 2015 році, спрямована на розвиток відкритого літературного

простору. Проєкт організовує відкриті літературні читання, творчі вечори та презентації книжок у сквері Богдана Хмельницького, одному з найбільших та найстаріших зелених просторів міста.

«Літера» — це неформальна платформа, де поєднуються літературні заходи з відпочинком на свіжому повітрі. Відвідувачі можуть насолоджуватися поезією та прозою, спілкуватися з авторами, пити каву та проводити час з родиною. Для дітей організовано міні-майданчик з ватманами та фарбами, що дозволяє малечі творчо розвиватися під час заходів [33].

У межах «Літери» виступають як місцеві письменники, так і запрошені автори з інших міст. Зокрема, у 2015 році в сквері Богдана Хмельницького відбулися літературні читання за участі письменників з Чернігова та інших міст, що сприяло розвитку літературної спільноти та обміну досвідом [33].

«Літера» стала важливим елементом культурного ландшафту Чернігова, сприяючи розвитку літературної культури та залученню громади до творчих процесів. Відкритий формат заходів дозволяє кожному охочому стати частиною літературного процесу, незалежно від віку чи професії. Це створює сприятливу атмосферу для спілкування, самовираження та розвитку культурної ідентичності міста.

З часом «Літера» розширила свої горизонти, організовуючи міжсезонні зустрічі в кав'ярнях та інших локаціях міста. Це дозволило підтримувати літературну активність протягом року та залучати нових учасників. Проєкт продовжує розвиватися, сприяючи формуванню активної та творчої громади Чернігова [33].

Таким чином, літературний майданчик «Літера» є прикладом того, як відкриті культурні ініціативи можуть сприяти розвитку місцевої культури, залученню громади до творчих процесів та формуванню культурної ідентичності міста.

Музичні та етнофестивалі

Чернігів є осередком різноманітних музичних подій, таких як фестивалі джазу, етно-року та духових оркестрів. Зокрема, фестиваль «Сchorниці» та «Jazz Open» приваблюють як місцевих жителів, так і туристів.

«Chernihiv Jazz Open» — це міжнародний джазовий фестиваль, який проводиться щорічно в Чернігові. Основною локацією фестивалю є Чернігівський обласний музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка, розташований на центральній площі міста. Тут відбуваються два великі фестивальні концерти. Безкоштовні концерти молодих джазових колективів проходять на відкритій «Зеленій сцені» фестивалю, що розташована неподалік центральної Красної площі міста на початку Алеї Героїв. Шанувальників джазових джемів у невимушеній атмосфері фестиваль запрошує на афтепати [52].

Фестиваль відбувається в вересні, під час найромантичнішого періоду чернігівської осені — бабиного літа. Цими днями давній Чернігів з його парками, забарвленими жовтим осіннім листям, численними храмами й монастирями особливо чудовий та романтичний. В цей чарівний осінній уїк-енд ви отримаєте незабутні враження не тільки від чудової музики, а й від затишного та чаруючого Чернігова [52].

Фестиваль «Сchorниці» — це гастрономічно-культурна подія, присвячена збору та використанню чорниць. Він проходить на Чернігівщині під час сезону збору чорниць, що зазвичай припадає на червень-липень. У рамках фестивалю організовуються різноманітні заходи, такі як ярмарки, майстер-класи, дегустації страв із чорниць та екскурсії в лісові масиви, де ростуть ці ягоди. Фестиваль приваблює не тільки місцевих жителів, а й туристів, які бажають насолодитися природою та смачною їжею. Це також чудова можливість для місцевих виробників представити свою продукцію та залучити нових клієнтів.

Ці фестивалі є яскравими прикладами того, як Чернігів активно розвиває свою культурну та гастрономічну спадщину, залучаючи до участі не лише

місцевих жителів, а й туристів з інших регіонів та країн. Вони сприяють розвитку туризму, підтримці місцевих виробників та збереженню традицій.

Волонтерські та мистецькі ініціативи

Колектив «BENTEGA» реалізував проєкт «ОНУКА. Душа Народу», присвячений Голодомору та сучасним викликам. Такі проєкти демонструють здатність культури бути потужним інструментом у часи випробувань [53].

Культурне майбутнє Чернігова окреслюється як амбітне, динамічне й водночас глибоко вкорінене в історичну спадщину міста. Попри наслідки війни, Чернігів активно відновлює свою культурну інфраструктуру, підтримує локальних митців і залучає молодь до творчих ініціатив. У місті планується відкриття нових публічних просторів для мистецтва, розширення фестивального руху, створення резиденцій для художників та реалізація міждисциплінарних проєктів, що поєднують культуру, освіту та урбаністику. Все це дозволяє говорити про формування сучасного культурного середовища, яке не лише зберігає, а й активно трансформує ідентичність Чернігова, роблячи його важливою точкою на культурній мапі України.

Програма розвитку туризму на 2022–2026 роки передбачає створення музею Чернігова у старовинній будівлі колишньої Поштової станції, доповнену реальність на Верхньому замку та мобільний додаток CheGuide для туристів. Також планується встановлення антивандальних туристично-інформаційних боксів та розвиток інклюзивних маршрутів [4].

Офіційний слоган «Чернігів – місто легенд» спрямований на підвищення впізнаваності міста як культурного центру. Це включає участь у міжнародних виставках, створення сувенірної продукції та активне просування через соціальні мережі [4].

Місто активно впроваджує інклюзивні ініціативи, такі як встановлення інформаційних табличок шрифтом Брайля та розробка двомовного аудіогіда. Це сприяє доступності культурних об'єктів для всіх верств населення [4].

Чернігів демонструє приклад того, як місто може поєднувати збереження культурної спадщини з інноваційними підходами, створюючи сприятливе середовище для розвитку культури та туризму.

Чернігів поступово перетворюється на центр внутрішнього туризму. Туристи приїждять сюди як на вихідні, так і в межах екскурсійних маршрутів. Пандемія COVID-19 і повномасштабна війна призвели до тимчасового спаду візитів, але водночас змінили підхід до розвитку міста як «безпечної культурної альтернативи великим мегаполісам».

Місцева влада та громадські ініціативи намагаються створити нові культурні маршрути, залучити до міста молодь, проводити освітні програми, мистецькі школи, резиденції тощо.

Для закріплення статусу «Північної культурної столиці» необхідно:

- Формування міської культурної стратегії з довгостроковим баченням.
- Розвиток туристичної інфраструктури та сучасних культурних просторів.
- Залучення бізнесу та міжнародних партнерів до фінансування проєктів.
- Підтримка молодих митців, креативних індустрій та освітніх програм.
- Активна промоція Чернігова на Всеукраїнському рівні.

Чернігів активно працює над розвитком культурного потенціалу та інтеграцією в національні культурні процеси. Зокрема, місто прагне стати важливим культурним центром на півночі України, що передбачає проведення масштабних культурних заходів, фестивалів та виставок. Однак для реалізації цих амбітних планів необхідне значне фінансування та підтримка з боку держави та міжнародних партнерів.

Чернігів має значний досвід у проведенні культурних подій, але стикається з проблемами фінансування та організації таких заходів.

Обмежене фінансування з місцевих бюджетів та припинення міжнародної підтримки ускладнюють реалізацію культурних ініціатив.

Для досягнення статусу Північної культурної столиці необхідна комплексна підтримка на всіх рівнях — від місцевого до міжнародного.

Розвиток культурного потенціалу Чернігова потребує спільних зусиль органів влади, громадських організацій та міжнародних партнерів для подолання існуючих викликів та реалізації амбітних культурних проєктів.

2.2. Вплив воєнних дій на культурні ініціативи та їх трансформацію

Війна є одним із найглибших потрясінь для будь-якого суспільства. Вона змінює не лише економіку, політику та соціальну структуру, але й культурне середовище. Під час збройних конфліктів культура стикається з викликами, які можуть призвести як до втрат, так і до глибокої трансформації. Проте в історії людства багато прикладів того, як саме у найтемніші часи мистецтво ставало джерелом надії, опору і збереження ідентичності.

Однією з цілей воєнних дій часто стає культурна спадщина. Знищення музеїв, архівів, храмів, пам'ятників має не лише матеріальний, але й символічний характер — це спроба стерти історичну пам'ять, позбавити народ культурної тяглості.

В Україні під час повномасштабного вторгнення Росії постраждали десятки об'єктів культурної спадщини, зокрема історичні центри Харкова, Чернігова, Маріуполя, Охирки. Знищення драматичного театру в Маріуполі стало символом варварства і безжальності до культури [27].

Однак поряд із втратою відбувається документування злочинів проти культури, зростає увага до збереження цифрових копій, архівів та відновлення об'єктів у майбутньому. Це ще один прояв культурного спротиву.

Культурне середовище в умовах війни зазнає глибокої трансформації, зумовленої як фізичними обмеженнями, так і психологічними викликами. Однак, попри зруйновану інфраструктуру, нестачу ресурсів та небезпеку, культура не лише зберігає свою присутність, а й знаходить нові шляхи для існування, зміцнюючи суспільну єдність та моральну стійкість.

Після початку війни культурне життя значною мірою перемістилося в онлайн-середовище. Відміна масових заходів, обмеження пересування,

руйнування культурних інституцій – усе це спонукало діячів культури шукати альтернативні платформи для взаємодії з публікою [23].

Цифровий формат став не лише вимушеним, а й продуктивним інструментом. Віртуальні концерти, онлайн-виставки, цифрові архіви, лекції, обговорення, театральні читання у форматі стрімів стали новими формами присутності культури. Освітні ініціативи – від курсів з історії мистецтва до творчих майстерень для дітей – стали доступними навіть у найвіддаленіших регіонах, зокрема для внутрішньо переміщених осіб. Таким чином, онлайн-культура відіграє ключову роль у збереженні доступу до мистецтва та освіти.

Одна з найяскравіших рис культурного середовища під час війни – його мобільність. Митці перестають бути прив'язаними до традиційних сцен чи галерей і виходять у простір, де є потреба у слові, музиці, візуальному мистецтві.

Мандрівні виставки, концертні виступи у бомбосховищах, в лікарнях, в евакуаційних поїздах чи на позиціях фронту – це не лише культурні події, а й акти солідарності. Вони підтримують дух, дають змогу зберегти людяність і відчутти себе частиною більшого цілого, навіть у найважчих обставинах.

Мистецтво стає мобільним і пристосованим до контексту – воно перетворюється на інструмент емоційної підтримки, комунікації та взаємодії.

Попри руйнівний контекст, війна стала каталізатором для переосмислення ролі культури. Вона більше не є лише формою дозвілля чи елітарної розваги – вона набуває характеру соціального явища, яке формує ідентичність, підтримує надію і сприяє зціленню.

Культурне середовище в умовах війни демонструє здатність до адаптації, солідарності й інновацій. Ці трансформації не лише зберігають мистецтво живим, а й відкривають нові форми його існування – гнучкі, відкриті до співпраці та глибоко вкорінені в досвіді народу.

Театри шиють бронежилети, музиканти дають благодійні концерти, художники продають свої роботи, щоб закупити генератори або дрони. Така

взаємодія культури й суспільства створює нову якість культурного процесу — глибоко соціальну, відповідальну і співчутливу.

У часи воєнного лиха культура виконує особливу функцію — вона стає мовою опору. Українська культура, яка десятиліттями зазнавала утисків, сьогодні переживає відродження: звучить українська мова, пісні, література. У мистецтві з'являються нові герої — воїни, волонтери, цивільні, які стали символами мужності.

В умовах війни патріотичне мистецтво стає одним із найважливіших засобів вираження колективних почуттів — гордості, болю, надії та незламності. Вуличні мурали з'являються буквально на кожному кроці: яскраві зображення героїв, символи державності, мотиви боротьби і пам'яті. Вони не лише прикрашають міські простори, а й перетворюють їх на майданчики громадянської ідентичності.

Патріотичні пісні і вірші швидко стають народними — їх співають не лише професійні музиканти, а й пересічні люди на блокпостах, в укриттях чи на фронті. Тематика таких творів — героїзм захисників, біль втрати, віра у перемогу і відродження країни. Ці твори часто народжуються прямо під час війни, віддзеркалюючи реальні історії солдатів і цивільних. Вони стають не просто культурним явищем, а живою частиною моральної підтримки суспільства.

Патріотичне мистецтво допомагає об'єднувати громади, створює відчуття спільності та підтримки. Воно формує культурний фронт — простір, де кожен може відчути свою причетність до захисту національних цінностей і ідеалів. Завдяки йому посилюється національна свідомість і зростає дух спротиву.

Митці та культурні діячі України активно використовують мистецтво як інструмент міжнародної адвокації, щоб донести світові реалії війни, привернути увагу до трагедії та мобілізувати підтримку.

Виставки та арт-проекти за кордоном — це важливий канал комунікації, який показує, що відбувається в Україні не лише через новини, а через

емоційне, особисте бачення митців. Картини, інсталяції, фотографії, відеоарт не лише інформують, а й змушують глядача співпереживати, розуміти глибину проблеми. Часто ці проєкти супроводжуються лекціями, дискусіями та зустрічами, що підсилюють їхній ефект.

Документальні і художні фільми про війну, створені українськими режисерами, показуються на міжнародних кінофестивалях, у галереях, на телебаченні і онлайн. Вони стають потужним засобом формування світової думки і впливають на політичні рішення, допомагаючи будувати міжнародну солідарність.

Також українські митці виступають на міжнародних сценах, конференціях і форумах, використовуючи мистецтво як форму дипломатії. Їхні виступи, перформанси, презентації арт-проєктів привертають увагу урядів, медіа та громадськості, формуючи позитивний образ України як країни, яка бореться не лише зброєю, а й культурою і правдою.

Цей напрямок — яскравий приклад того, як культура стає зброєю м'якої сили, сприяючи змінам у світі через розуміння, емпатію і солідарність.

Воєнні події часто змушують митців покидати свої домівки. Вимушена еміграція — тяжке випробування, але водночас і шанс на нові можливості. Багато українських культурних діячів отримали підтримку у вигляді грантів, резиденцій, партнерств із міжнародними інституціями.

Це сприяє:

- створенню нових колаборацій;
- розширенню аудиторії української культури;
- формуванню діалогу між культурами;
- збереженню національного мистецтва в умовах загрози його знищення.

Українська культура, яка довгий час залишалася маловідомою за межами країни, нині отримала потужну підтримку на глобальному рівні. Виставки українських художників у Лондоні, Берліні, Парижі, українські музиканти на міжнародних сценах, переклади літератури — усе це сприяє міжнародному визнанню.

З початком повномасштабного російського вторгнення дипломатичний корпус України використовує всі доступні важелі, щоб заручитися підтримкою держав у збройному протистоянні агресору. Культурна дипломатія як вид публічної, можливо, не з перших днів, але все ж почала активно привертати увагу різноманітної цільової аудиторії до масштабного воєнного конфлікту. Нині це дієвий формат донесення правди про Україну та російсько-українську війну [28], хоча після відновлення державної незалежності України цим потужним інструментом дуже часто нехтували. Наприклад, Український інститут, покликаний популяризувати нашу культуру за кордоном, створили всього шість років тому.

Про українську культурну дипломатію як про системне явище заговорили після Революції гідності [55]. Український народ із його активною громадянською позицією почав формувати політичний імідж країни в очах європейської спільноти та світу. На внутрішньому рівні державні інституції, вчені, дослідники та культурні діячі взяли на себе обов'язок із привернення всесвітньої уваги до України. Потреба в підтримці міжнародної спільноти заради миру змусила мистецький голос лунаати гучніше.

Нині основні суб'єкти української культурної дипломатії – це, зокрема, МЗС України та закордонні дипломатичні установи, Український інститут, Український інститут національної пам'яті, Український інститут книги, Державне агентство України з питань кіно, Український культурний фонд, які значно зміцнили свій вплив упродовж останніх десятиліть [29]. У грудні 2015 року в МЗС створили самостійний структурний підрозділ – Управління публічної дипломатії, у складі якого три відділи: культурна дипломатія, іміджеві проєкти та зв'язки з медіа [26]. Культурну дипломатію розвивають і зміцнюють також інститути державної влади, неурядові організації, митці, громадські активісти, науковці, журналісти, політики, студенти. Формує імідж України за кордоном й українська діаспора [34].

Культурна дипломатія не тільки допомагає формувати бренд країни. Вона є важливим складником зовнішньої політики держави, за словами

Канцлера Німеччини 1969–1974 років Віллі Брандта, її «третім стовпом» поряд із безпекою й економікою [55]. Культурна зовнішньополітична діяльність під час воєнних дій – це дієва зброя в боротьбі з пропагандою, що є частиною гібридної війни. Дипломатична мова фактів разом з емоційними засобами мистецтва значно розширює аудиторію матеріалів і посилює сприйняття реципієнтів.

За останній рік за кордоном відбулося чимало культурних і мистецьких подій на різних рівнях (від персонального, інституційного до загальнодержавного), в різних форматах (одиночні події, окремі проєкти, частини міжнародних форумів) і формах (арт, аналітика, дискусії тощо) [28].

У Стратегії публічної дипломатії МЗС України на 2021–2025 роки пріоритетними країнами для культурної дипломатії України стали США,

Канада, Велика Британія, Нідерланди, Франція, Німеччина, Польща, Литва, Італія, Австрія, Угорщина, Сербія, Туреччина, Ізраїль, Катар, ОАЕ, КНР, Японія – в межах географії діяльності Українського інституту [56].

Коло тем, які охопила культурна дипломатія 2022 року, також розширилося. Серед них – втрати культурної спадщини внаслідок повномасштабного вторгнення росії. Виставки у 20 країнах світу розповіли 20 мільйонам іноземців про знищені пам'ятки архітектури в різних регіонах України [64].

Політика відкритих дверей для України. За словами генерального директора Українського інституту Володимира Шейка, «24 лютого мільйони людей у світі раптом відкрили для себе найбільшу в Європі державу Україну, а досі вони про неї нічого не знали» [9]. Обставини докорінно змінили українську культурну дипломатію та змінюватимуть її надалі.

За підтримки Міністерства культури та інформаційної політики України (МКІП) було реалізовано понад 100 проєктів і виставок для міжнародної спільноти про війну в Україні, а також більш як 500 зустрічей з українськими й іноземними партнерами [39].

Українська культура раптово набула широкої представленості та визнання серед закордонних музеїв, театрів, університетів, майданчиків і фестивалів на рівні як проєктів, так і особистих контактів митців. Варто згадати концерти Українського оркестру свободи в ЄС і США, міжнародні гастролі Київського симфонічного оркестру та Київської опери. За участю творчої групи Київської опери балет сучасного українського композитора Олександра Родіна «Аладдін» було поставлено на сцені Каунаського державного музичного театру і внесено до його постійного репертуару. Труппа

Театру драми і комедії на лівому березі Дніпра їздила в Литву, Німеччину, Польщу [11]. Відкривалися виставки сучасного мистецтва й українського авангарду. Результати невтомної праці наших письменників були представлені й на літературних ярмарках і фестивалях. Великий успіх мали фільми «Клондайк» Марини Ер Горбач, «Памфір» Дмитра Сухолиткого-Собчука, «Бачення метелика» Максима Наконечного на кінофестивалях класу «А». Понад мільйон людей прослухали лекційний курс «Створення сучасної України» професора Єльського університету Тімоті Снайдера, в якому розглянуто становлення новітньої суб'єктної України через основні події європейської історії та деколоніальну оптику.

У контексті взаємодії України з головними партнерами також варто згадати флагманську програму Українського інституту та Британської Ради – «Сезон культури Велика Британія / Україна» до 30-ліття встановлення дипломатичних відносин між цими державами. Сезон культури став майданчиком для вираження українських митців під час війни, а також дає можливість привернути увагу до пріоритетних сторін українського культурного сектору. Програма представила нашу країну на головних культурних платформах Британії.

Ще одним тріумфом для України став історичний концерт «Ноти з України» в одному з найбільших концертних залів світу – Карнегі-холі в Нью-Йорку. Захід було приурочено до 100-річчя північноамериканської прем'єри «Щедрика» Миколи Леонтовича. Саме в Карнегі-холі 1922 року цю

композицію вперше виконала Українська республіканська капела. Концерт переглянули онлайн понад 70 тисяч осіб [54].

Також варто зауважити, що історичний центр Одеси внесено до Списку об'єктів світової спадщини ЮНЕСКО [40].

Серед міжнародних корпорацій, які посприяли підтримці української культури, слід насамперед згадати Гугл і Нетфлікс. У межах співпраці Міністерства культури та інформаційної політики України і Гуглу наприкінці 2022 року було створено онлайн-простір української культури «Україна – поруч». Нетфлікс на своїй платформі запустив український інтерфейс, який став доступним користувачам не тільки в Україні, а й у всьому світі. Також компанія додає нові фільми і серіали, дубльовані українською [41].

Багато країн-членів ЄС, зокрема Латвія [57], Німеччина [15], Фінляндія [59], Франція [61] та Чехія [81], заснували спеціальні фонди та програми для допомоги українським митцям, науковцям і журналістам. Зокрема, Європейський культурний фонд та інші фонди започаткували громадсько-філантропічні ініціативи, як-от Фонд «Культура солідарності» [78].

Коаліція культурних організацій закликала зробити Європейську культурну угоду для України частиною Культурної угоди для Європи [72].

Європейці також швидко усвідомили силу символізації. На тисячах установ та історичних пам'яток замайорів український прапор поряд із національним та європейським. Поляки більше не зовуть певний вид вареників «російськими» – тепер вони широко вживають назву «українські». 2022 року ЮНЕСКО також внесла культуру приготування українського борщу до Списку об'єктів нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО, що потребують негайної охорони [74]. А перемога нашої країни на пісенному конкурсі «Євробачення 2022» ще раз продемонструвала загальноєвропейську підтримку.

Влітку 2023 року багато ініціатив запустили Національне бюро програми ЄС «Креативна Європа» в Україні, «Дім Європи», фонд «Ізоляція», ГО «Інша

освіта», Агенція «Прото продукція». Цьогоріч українці зможуть отримати грантову підтримку на реалізацію своїх проєктів у сфері культури [73].

Серед важливих подій слід також згадати програму першої леді Олени Зеленської «Ти як?», покликану говорити про ментальне здоров'я та рефлексувати про те, що відбувається з кожним із нас [75].

Трансформації, що відбулися під час війни, матимуть довготривалий вплив. Після завершення активної фази воєнних дій культура буде відігравати ключову роль у процесі:

- Психологічного відновлення населення.

Війна залишає глибокі травми — як фізичні, так і психологічні. Культура виступає важливим інструментом для зцілення цих ран. Через мистецтво люди можуть виразити свої емоції, подолати стрес і страх, знайти підтримку у спільноті.

Арт-терапія, музичні та театральні проєкти допомагають людям пережити травматичний досвід, долати посттравматичний синдром.

Відновлюються культурні заходи, які формують атмосферу безпеки і нормалізують життя.

Культурні ініціативи для дітей, ветеранів і переселенців створюють простори для соціальної адаптації і відновлення [50].

- Реінтеграції спільнот.

Війна часто розділяє громади — як територіально, так і ідеологічно. Культура стає мостом для відновлення довіри і взаєморозуміння між різними групами.

Спільні культурні проєкти, фестивалі, виставки, де беруть участь різні верстви населення, сприяють відновленню соціальних зв'язків.

Через мистецтво громади переосмислюють спільні цінності, знаходять нові форми спілкування і співпраці.

Відновлення і розвиток місцевих культурних інституцій — театрів, музеїв, бібліотек — стають центрами реінтеграції.

- Вшанування пам'яті про загиблих.

Культура відіграє незамінну роль у збереженні пам'яті про втрати війни. Пам'ятні меморіали, художні проєкти, пісні, вірші та літературні твори допомагають увіковічнити героїв і жертв.

Проведення тематичних виставок, фестивалів пам'яті, лекцій сприяє формуванню суспільної свідомості і поваги до минулого.

Мистецтво створює символічні образи, які допомагають суспільству осмислити масштаб трагедії і вшанувати кожну людську історію.

- Формування наративу про війну.

Після війни дуже важливо, яким буде офіційний і суспільний наратив — як саме історія війни буде розповідатися і осмислюватися.

Через кіно, літературу, документальні проєкти, виставки мистецтво формує багатовимірний, глибокий і правдивий образ війни.

Культурні продукти допомагають уникнути спрощень і стереотипів, відкривають різні перспективи — солдатів, цивільних, дітей, жінок.

Вони стають платформою для діалогу і рефлексії, допомагають суспільству прийняти досвід війни і зробити з нього уроки.

- Переосмислення ідентичності.

Війна ставить під сумнів усталені уявлення про національну ідентичність, історію, цінності. Культура допомагає суспільству переосмислити себе і вибудувати нову, оновлену ідентичність.

Через мистецтво відбувається переоцінка історичних наративів, символів, культурних традицій.

З'являються нові художні образи, що відображають сучасний досвід і прагнення суспільства.

Культурні практики і проєкти формують відчуття єдності, стійкості і майбутнього, базованого на спільних цінностях.

Вже зараз з'являються ініціативи щодо створення майбутніх музеїв війни, меморіальних комплексів, документальних архівів. Важливо, щоб культура не лише зафіксувала жахи війни, а й стала провідником на шляху до зцілення та оновлення.

Таким чином, культура стає ключовим чинником у відбудові не лише фізичній, а й духовній, психологічній і соціальній — допомагаючи суспільству не лише пережити наслідки війни, а й зростати через них.

Культурні ініціативи під час війни — це приклад життєстійкості та гнучкості. Вони трансформуються під тиском обставин, але не зникають. Навпаки, культура розкривається з новою силою: вона лікує, об'єднує, навчає, нагадує про людяність і спонукає до дій. У часи, коли світ руйнується, саме культура допомагає його знову зібрати — хоч і по-новому, але з твердим переконанням, що людське й духовне не знищити.

Висновки до розділу 2

Культурна подія розглядається як організований захід, що сприяє трансляції та збереженню культурних цінностей, розвитку мистецьких практик та соціальної взаємодії. Аналіз літератури показав, що дослідники виділяють соціокультурний, освітній та ідентичнісний аспекти культурних подій. Різноманітні підходи до їх вивчення — культурологічний, соціологічний та менеджерський — підкреслюють комплексність цього явища та його вплив на суспільство.

Ефективне проведення культурних заходів потребує системного планування: визначення мети, аналізу аудиторії, забезпечення ресурсів та логістики, використання інноваційних форм та технологій. Проєктний і комунікативний підходи дозволяють підвищити ефективність організації та забезпечити максимальний вплив подій на учасників.

Культурні заходи виступають потужним інструментом формування національної ідентичності, популяризації національних традицій та історичної пам'яті. Вони створюють простір для міжгенераційного та міжкультурного діалогу, зміцнюють почуття спільності та належності до національної культури, сприяють консолідації суспільства.

Досвід українських міст, зокрема Чернігова, демонструє, що культурні заходи — фестивалі, виставки, концерти, театральні вистави та майстер-класи

— ефективно сприяють зміцненню культурної свідомості та національної ідентичності населення. Вони формують позитивний імідж міста, підтримують локальну спільноту та залучають широку аудиторію до культурної активності.

Воєнні дії значно вплинули на культурне життя України: відбулося скорочення традиційних подій, зменшення ресурсів та обмеження доступу до публічних просторів. Водночас відзначається трансформація культурних ініціатив: поширення онлайн-платформ, мобільних виставок та інтерактивних проєктів. Це дозволяє підтримувати культурну активність навіть в умовах військових ризиків, зберігати національну ідентичність і стимулювати солідарність суспільства.

РОЗДІЛ 3

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЗАХОДІВ КУЛЬТУРНО-ПАТРІОТИЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

3.1. Вплив глобалізації на локальні культурні ініціативи

Глобалізація як тенденція розвитку сучасного світу, об'єктивний соціокультурний процес викликала активні дискусії про її наслідки для відтворення й збереження культурної ідентичності й самобутності націй та народів. Вона стирає географічні й культурні розбіжності, сприяючи досягненню нового рівня взаємозв'язку та взаємозалежності, циркуляції культурних практик, результатів духовної творчості в масштабі світу, але водночас породжує й значні виклики. Інтеграція й усталення взаємозалежності між політичними інституціями, стирання економічних меж між державами, швидке поширення глобальних технологій і культурних продуктів часто призводить до домінування певних культурних парадигм, особливо тих, що ґрунтуються на західних традиціях. Це домінування може спричинити витіснення локальних ідентичностей, руйнування традиційних практик й обмеження культурної автономії. Гомогенізаційні процеси глобалізації в умовах поширення споживацьких орієнтацій та глобальної культурної експансії посилили занепокоєння щодо втрати культурного розмаїття й розмивання унікальних ідентичностей, які історично визначали певні спільноти [60].

Водночас глобалізація створює можливості для культурної взаємодії, обміну та гібридизації, що може призвести до розвитку нових форм ідентичності. Однак цей процес порушує філософські питання про автентичність, належність і збереження культурної спадщини у світі, що швидко глобалізується. Ці питання ще більше ускладнюються динамікою глобальної влади, транснаціональних управлінських структур, які формують глобалізацію, оскільки маргіналізовані спільноти часто борються за

утвердження своєї ідентичності на тлі панівних глобальних дискурсів [10]. Актуальність дослідження філософських аспектів глобалізації та її впливу на культурну ідентичність зумовлена глибинними змінами, які глобалізація спричинила в сучасному суспільстві. Як динамічний і складний процес глобалізація пов'язала між собою економіки, технології та культури, поставивши під сумнів традиційні уявлення про культурний суверенітет та індивідуальність. Це актуалізувало питання щодо збереження культурної ідентичності на тлі гомогенізаційних впливів глобальної інтеграції.

Ідентичність – складний багатокомпонентний феномен, що став предметом дослідження представників різних галузей гуманітарної і філософської думки. Культурна ідентичність включає національну та соціальну ідентичність, ідентичність певних субкультур, також расову, гендерну та іншу ідентичності [58].

Глобалізація може розмивати традиційні уявлення про націю, особливо через культурний імперіалізм та уніфікацію. Міжнародні корпорації та медіа транслиують єдині стандарти та ідеали, що можуть витіснити місцеві культурні особливості. Це створює напругу між бажанням зберегти свою спадщину і потребою інтегруватися у світовий простір.

Під впливом універсальних трендів, традиційні обряди, мова та звичаї можуть втрачати своє значення, особливо серед молоді, яка більше орієнтується на глобальну масову культуру.

Замість чіткої національної ідентичності може формуватися гібридна або бікультурна ідентичність, коли людина належить одночасно до локальної та глобальної культури. Це може призвести до відчуття розгубленості та відсутності чітких орієнтирів.

На індивідуальному рівні глобалізація створює ще більше питань. Величезний потік інформації з усього світу може ускладнювати процес самовизначення. Людина змушена обирати між безліччю ідентичностей, цінностей та способів життя, що може викликати кризу ідентичності.

Соціальні мережі та віртуальна реальність дозволяють створювати "ідеальні" образи себе. Це може призводити до розриву між тим, ким людина є насправді, і тим, ким вона себе презентує в онлайн-просторі, посилюючи почуття відчуження [68].

Глобалізація впливає на всі види ідентичності – від наднаціонального виду ідентичностей, національних ідентичностей до культурних та соціокультурних ідентичностей на індивідуальному рівні. Особливо важливими для дослідження є форми вираження цього впливу – репрезентації, форми зміни та трансформації візуальної культури як панівної в сучасному світі, а також зміни, що породжують трансформації візуальної культури в національних ідентичностях, зокрема в українській національній ідентичності.

Глобалізація постає як комплекс взаємопов'язаних процесів: економічних, культурних, технологічних, політичних, інвайроментальних. Наслідком таких процесів є необмежений плин інформації, образів, ідей, товарів, капіталів, людей, стилів життя, загроз та ризиків через кордони. У поєднанні з виникненням соціальних мереж і політичних інституцій, що обмежують вплив національних держав на життєдіяльність своїх суспільств, усе це сприяє створенню глобальної культури сучасного світу.

Процес культурної глобалізації здійснюється через створення глобальної мережі культурних кодів, символів та значень. Інтернет, мода, реклама, кінематограф, природні катаклізми, політичні події, наукові відкриття, курси валют – усі ці різноякісні явища, повідомлення й знаки існують одночасно, для усіх, сприймаються усіма однаково та справляють відповідний вплив. Завдяки глобальним засобам масової інформації й мережевій спільності всі живуть у загальній системі подій та смислів.

За таких умов культурні процеси, які є дуже важливими для соціального функціонування й визначення етнокультурної ідентичності членів соціумів, майже не контролюються на політичному рівні національними державами. Наднаціональні, глобальні впливи стають більш потужними і визначальними [12, с. 234]. Звідси виникають не досліджувані раніше проблеми, що постають

перед культурологами, соціологами культури, керманічами культурного життя.

Проблематика сучасних ідентичностей у глобальному світі отримала також свій актуальний розвиток в концепції інформаційного «мереживного» суспільства М. Кастельса, яку він розкрив у своїй фундаментальній трилогії «Інформаційна доба: економіка, суспільство і культура». Через те, що світ постійно інтегрується в глобальні мережі влади і багатства поряд з подальшим розвитком інформаційних технологій, необхідність постійного вибору стає більш деспотичною і зовсім не залишає місця для примирення або компромісу, як це формулює М. Кастельс, розвинутих технологій і духовності. Автор розглядає ідентичність як «процес, через який соціальний індивід визнає себе і будує значення переважно на основі цієї культурної ознаки або набору культурних ознак, при цьому виключаючи ширші зв'язки з іншими соціальними структурами» [71], вирізняючи три її типи: узаконена ідентичність², ідентичність опору і проєктована ідентичність.

Особливе місце у цьому процесі займає етнокультурна ідентичність. Історично розташовані в «мережевому» суспільстві, різноманітні типи колективної ідентичності формуються під тиском «систематичного роз'єднання між локальним і глобальним» та «розколом між владою і досвідом у різних часово-просторових рамках». Тому правдивої гармонії можуть досягнути тільки світові еліти, що «населяють безчасовий простір потоків глобальних мереж і допоміжні локальні пункти». Будь-яку іншу альтернативу можна віднайти тільки поза мережею в ідентичностях опору або захисту, які, відповідно до гіпотези М. Кастельса, виростають навколо принципів спільнот. До подібних принципів належать етнічна приналежність та етнічні цінності, де етнос виступає як культурна спільнота, захисний притулок від жорстокого зовнішнього світу і «фундаментальних загроз зламу тисячоліть». Варто відзначити, що серед процесів творення колективної ідентичності, основних для сьогоденних соціальних зрушень, М. Кастельс поряд з релігійним фундаменталізмом і територіальною ідентичністю ставить націоналізм і

етнокультурну ідентичність [71]. Все це простежується в етнокультурних спільнотах Північного Приазов'я. Однак можна стверджувати, що в сучасному світі інформації і мереж, символів, іміджів і значень, етнокультурна ідентичність відіграє допоміжну роль у твореннях ідентичностей опору і захисту, що міцніше закорінюються в таких потужних автономних «культурних кодах», як націоналізм чи релігія, як захист і протипага інформаціоналізованому та глобалізованому світу.

Глобалізація, яка сприймається як процес уніфікації світового культурного простору, водночас відкриває нові можливості для локальних культурних проявів. Вона не лише створює ризики стандартизації та «стирання» національних особливостей, але й формує простір для діалогу культур, появи нових форм співіснування глобального і місцевого. Саме у цій взаємодії виникає феномен локальних культурних ініціатив — практик і проєктів, що постають на рівні громад і міст, віддзеркалюючи прагнення зберегти ідентичність, переосмислити спадщину та водночас інтегруватися в сучасний глобальний контекст. Таким чином, локальні культурні ініціативи стають своєрідною відповіддю на виклики глобалізації: вони поєднують захист традицій із використанням нових технологій, локальні ресурси — із глобальними мережами, національне — з універсальним [13].

У цьому контексті вагомими є теоретичні підходи Р. Робертсона [77] та А. Аппадуря [70]. Робертсон одним із перших запропонував концепт «глокалізації», під якою розуміється поєднання глобальних і локальних елементів у культурі. Він наголошував, що глобалізація створює не лише загрозу уніфікації, а й можливості для розвитку локальної специфіки: спільноти адаптують глобальні впливи, формуючи унікальні культурні продукти, що поєднують традиційне й сучасне. Це добре простежується у сфері локальних культурних ініціатив, де місцеві громади використовують світові практики та технології, проте інтерпретують їх крізь призму власних традицій і цінностей.

Схожу позицію розвиває А. Аппадурай, який запропонував модель п'яти глобальних потоків — етноскейпів, медіаскейпів, техноскейпів, фінансскейпів та ідеоскейпів. На його думку, саме через перетин цих потоків і відбувається взаємопроникнення культур. Для локальних ініціатив це означає, що вони перебувають у постійному контакті з глобальними тенденціями — від міграцій і комунікацій у медіапросторі до технологічних інновацій та фінансових можливостей. Завдяки цьому виникають процеси культурної гібридизації, коли локальні традиції не зникають, а трансформуються та відроджуються у нових формах, зберігаючи ідентичність і водночас отримуючи нове життя у глобальному середовищі.

Таким чином, локальні культурні ініціативи в Україні можна розглядати як відповідь на виклики глобалізації. Вони не лише захищають культурну спадщину від розчинення у світовій масовій культурі, але й активно інтегрують глобальні ресурси — цифрові технології, міжнародні партнерства, грантові програми. У результаті формується простір «глокалізації», де взаємодіють локальні сенси та глобальні тренди, забезпечуючи стійкість і водночас відкритість української культури [35].

Локальні культурні ініціативи можна визначити як культурні практики, проєкти й акції, що виникають «знизу» — на рівні громади, міста чи регіону. Їхня мета полягає у зміцненні локальної ідентичності, підтримці та осучасненні культурної спадщини, розвитку креативних індустрій і стимулюванні нових форм мистецького самовираження.

Специфіка таких ініціатив полягає в тому, що вони одночасно виконують подвійну функцію. З одного боку, це вираження локальної специфіки — відтворення традицій, символів, діалектів, локальних культурних кодів, що формують унікальний образ певного місця. З іншого боку, локальні ініціативи стають майданчиком для взаємодії з глобальними процесами: впроваджують цифрові технології, залучають міжнародні гранти й партнерства, відкривають нові мистецькі практики, які поєднують традиційне з інноваційним.

У цьому контексті локальні культурні ініціативи виступають посередниками між традицією та модерністю, між локальним і глобальним. Вони допомагають уникнути культурної ізоляції, водночас протидіючи ризикам стандартизації, що притаманні глобалізації. Саме завдяки їм формується простір «глокалізації» — симбіозу локальних сенсів та глобальних трендів, де зберігається культурна унікальність і водночас відкриваються нові можливості для розвитку.

У сучасній Україні локальні культурні ініціативи функціонують у кількох ключових вимірах, які відображають як традиційні, так і новітні потреби суспільства [43].

По-перше, це збереження й ревіталізація культурної спадщини. Йдеться про заходи, спрямовані на підтримку та популяризацію нематеріальної та матеріальної культури — від фестивалів народної творчості й локальних музеїв до етнографічних експедицій та освітніх проєктів. Такі практики не лише відтворюють культурні традиції, а й надають їм нових форм, що дозволяє робити спадщину привабливою для молодшого покоління й туристів.

По-друге, значну роль відіграють міські культурні інновації. Українські міста дедалі частіше стають простором для експериментів у сфері мистецтва та креативних індустрій. Стріт-арт, театральні й музичні фестивалі, мистецькі резиденції, креативні хаби та культурні кластери формують нові міські ідентичності, сприяють розвитку креативної економіки та створюють умови для міждисциплінарної співпраці.

По-третє, вагоме місце належить громадським культурним ініціативам в умовах війни. Культурні події та проєкти в цей період виконують функцію не лише дозвілля чи творчості, але і психологічної підтримки, консолідації суспільства, збереження національної ідентичності та зміцнення міжнародної солідарності. Вони стають інструментом соціальної стійкості, формування нових наративів і символів, важливих для суспільної мобілізації.

По-четверте, сучасні локальні ініціативи активно інтегруються в глобальні процеси. Це відбувається через участь у міжнародних фестивалях та

форумах, залучення грантової підтримки, включення у глобальні культурні та креативні мережі, а також через реалізацію спільних проєктів у межах програм ЮНЕСКО [79], Українського культурного фонду та інших інституцій. Така інтеграція дозволяє локальним ініціативам виходити за межі власного регіону, набувати міжнародного виміру та ставати частиною глобального культурного діалогу.

Усе очевидніше, що наслідком культурної глобалізації є не лише вестернізація, яка виявляється у феноменах «макдоналізації», «кокаколонізації» та подібних символах масової культури, а й ширший спектр процесів — комодифікація та консюмеризація повсякденного життя, активний експорт західних цінностей, норм і стандартів у країни «периферії». Проте сучасні дослідники підкреслюють, що глобалізація не зводиться виключно до уніфікації.

Як зазначає Р. Робертсон, ключовим її виміром стає «глокалізація» — поєднання глобальних і локальних елементів, яке формує нові культурні форми та практики. У цьому ж ключі А. Аппадурай аналізує глобальні «скейпи» (етно-, медіа-, фінансо-, техно- та ідео-), через які відбувається взаємопроникнення культурних потоків. Саме в такому полі взаємодії виникають процеси культурної гібридизації: локальні традиції та ідентичності не зникають, а трансформуються, адаптуються й часто відроджуються у нових формах. Таким чином, культурна глобалізація не лише нівелює відмінності, а й породжує складні, багаторівневі відносини між глобальним і локальним, у яких народжуються нові смисли та форми культурного розвитку.

Тож, підбиваючи підсумки, зазначимо, що глобалізація має подвійний вплив на локальні культурні ініціативи.

З одного боку, вона створює загрозу уніфікації та втрати унікальності місцевих культур. З іншого — відкриває нові можливості для розвитку, популяризації та взаємодії.

Негативний вплив

Культурний імперіалізм та уніфікація. Глобальні корпорації та медіа поширюють стандартизовані культурні продукти (кіно, музику, фастфуд), що може витіснити місцеві традиції та звичаї. Це призводить до "макдональдизації" культури, коли локальні особливості замінюються єдиним універсальним зразком.

Втрата автентичності. Під впливом глобальних трендів локальні ініціативи можуть втрачати свою унікальність, переймаючи чужі формати, які не завжди відповідають місцевому контексту. Це може призвести до розмивання культурної ідентичності.

Несправедлива конкуренція. Невеликим локальним культурним проєктам важко конкурувати з масивним бюджетом та маркетинговими кампаніями міжнародних культурних продуктів (наприклад, голлівудських блокбастерів проти місцевого кіно).

Позитивний вплив

Доступ до знань та ресурсів. Завдяки глобальним комунікаційним технологіям локальні ініціативи можуть легко отримувати доступ до нових знань, методик, навчальних матеріалів та досвіду з усього світу. Це дозволяє підвищувати професійний рівень та впроваджувати інноваційні підходи.

Широка аудиторія. Інтернет та соціальні мережі дозволяють місцевим проєктам виходити за межі свого регіону і знаходити аудиторію по всьому світу. Наприклад, майстри народного мистецтва можуть продавати свої вироби міжнародній спільноті, а місцеві музиканти — здобувати світову популярність.

Розвиток гібридних культур. Глобалізація сприяє взаємопроникненню культур. Локальні ініціативи можуть інтегрувати елементи інших культур, створюючи унікальні гібридні форми мистецтва. Наприклад, українські народні пісні можуть поєднуватися з сучасними музичними жанрами.

Посилення місцевої ідентичності. У відповідь на уніфікацію часто виникає реакція, що полягає у підкресленні унікальності та збереженні власної ідентичності. Локальні культурні ініціативи стають важливим інструментом

для культурного спротиву та відродження, допомагаючи громадам усвідомити свою цінність і самотність.

В Україні, де триває воєнний стан, глобалізація є джерелом як загроз, так і можливостей. Вона може нести ризик запозичення чужих моделей, але водночас надає можливості для широкої підтримки та популяризації української культури у світі. Українські культурні проекти, наприклад, кінофестивалі чи музичні колективи, завдяки глобальним платформам отримують доступ до іноземної аудиторії та партнерів, а це, своєю чергою, сприяє зміцненню культурної дипломатії та підвищенню міжнародної обізнаності про українську ідентичність.

Таким чином, в умовах глобалізації суспільство змушене переглядати свої цінності. Замість закритості та ізоляції, світ вимагає відкритості, толерантності та кроскультурної комунікації.

Стійкість та адаптація: У відповідь на ці виклики, суспільства можуть або ізолюватися, або шукати нові шляхи для збереження ідентичності. Часто це виражається у відродженні інтересу до власної історії, мови та культури, як це ми бачимо в Україні.

Глобалізація також сприяє формуванню громадянської ідентичності, яка менш залежить від етнічного походження, а більше — від спільних цінностей, таких як демократія, права людини та свобода. Цей процес допомагає створювати більш інклюзивні та відкриті суспільства.

3.2. Рекомендації щодо підвищення ефективності управління заходами культурного характеру в період воєнних дій в Україні

Культура відіграє все більшу роль у формуванні та зміцненні громадського суспільства, розвитку творчих здібностей людини, побудові правового суспільства. Культура впливає на всі сфери суспільної та індивідуальної життєдіяльності — праця, побут, дозвілля, мислення, спосіб життя суспільства й особистості. Значення її у формуванні та розвитку способу

життя людини виявляється у дії особисто–суб’єктивних факторів (настанови свідомості, духовні потреби, цінності та ін.), що впливають на характер поведінки, форми та стиль спілкування людей.

Культура – життєва сила суспільства та основа мирного життя. *Культура – це життєва сила суспільства: історія, традиції, мистецтво, самобутність народу.* Культура підвищує якість життя, концентрує соціальний досвід багатьох поколінь, накопичує знання про світ. Система культури – це живий процес, який постійно рухається, розвивається, видозмінюється. Культура є важливою частиною життя кожної людини та суспільства в цілому.

Саме культура робить людину особистістю. Громадянин стає членом суспільства в міру засвоєння знань, мови, цінностей, норм, звичаїв, традицій свого народу, своєї соціальної групи і всього людства. Культура – це засіб вираження творчості, формування індивідуальної самобутності та зміцнення відчуття себе в суспільстві. Культурний досвід – це можливості для дозвілля, розваг, навчання й обміну досвідом з іншими. Музеї, театри, виставки, концерти, кіно – все це об’єднує людей.

Культура – основа для мирного життя, адже вона вчить бути толерантними і розуміти один одного через мистецтво, навіть тоді, коли ми говоримо різними мовами. На прикладі культури можна побачити якість та рівень життя цілої країни. Об’єднуючи людей, культурні заходи, такі як фестивалі чи виставки, створюють соціальну солідарність і згуртованість, сприяють соціальній інтеграції, розширенню можливостей громад. А також зміцнюють гордість за свою країну.

Культурний розвиток відіграє важливу роль в боротьбі з бідністю. Від підвищення рівня культури є економічна вигода – створення робочих місць. Культура робить значний внесок і в туристичну індустрію: чим більше цікавих місць, заходів, масштабних виставок, культурних пам’яток, фестивалів в країні – тим більше людей захочуть відвідати її [44].

Культурна подія — це організована активність, яка має мистецьке, історичне, освітнє чи соціально-культурне значення. Мета — зміцнення

культурної ідентичності, популяризація мистецтва, сприяння спілкуванню серед людей, розширення кругозору, збагачення суспільного життя.

Культурні ініціативи активізують різні ділянки мозку, відповідальні за емоції, пам'ять та творче мислення. Під час перегляду вистави або прослуховування музики в організмі виробляються ендорфіни – природні гормони щастя, які знижують рівень кортизолу (гормону стресу) та покращують загальний настрій. Цей процес допомагає відволіктися від повсякденних проблем і зануритися в альтернативну реальність мистецтва.

Відвідування культурних івентів створює не лише можливості для соціалізації та формування нових зв'язків, а й виступає своєрідним майданчиком для міжособистісної комунікації. Спільний досвід переживання мистецтва об'єднує людей, адже саме у процесі обговорення побаченого чи почутого народжуються нові ідеї, формується колективна пам'ять та збагачуються особистісні враження. Такі заходи сприяють розвитку відкритості, толерантності та здатності до діалогу, адже у мистецькому просторі перетинаються різні покоління, професійні й соціальні групи.

Культурні події також підсилюють відчуття приналежності до спільноти, адже людина відчувається частиною більшого цілого, де її інтереси, емоції та захоплення поділяють інші. Це не лише формує сильніший зв'язок із місцевою громадою чи містом, але й створює підґрунтя для культурної ідентичності. Участь у таких заходах може надихати на подальшу творчість, залучення до громадських ініціатив чи волонтерства, що позитивно впливає на розвиток суспільства загалом.

Різні форми культурних заходів по-різному впливають на ментальне здоров'я, адже кожен вид мистецької практики активує специфічні психологічні механізми:

- **Музичні концерти** не лише стимулюють вироблення дофаміну та серотоніну, що безпосередньо покращує настрій та знижує рівень тривожності, але й сприяють відчуттю єдності з аудиторією. Спільне

переживання ритму та мелодії створює ефект колективної катарсичної терапії, допомагаючи людям позбутися емоційної напруги.

- **Театральні вистави** розвивають емоційний інтелект, оскільки глядач має змогу співпереживати героям, ототожнюватися з їхніми історіями та проводити паралелі з власним життям. Такий досвід допомагає опрацювати складні життєві ситуації, знижує рівень внутрішніх конфліктів і сприяє формуванню емпатії та глибшого розуміння людської поведінки.

- **Балетні постановки** поєднують силу візуального мистецтва, пластику рухів і гармонію музики, створюючи синестетичний ефект, що впливає на глядача на кількох рівнях одночасно. Витонченість хореографії у поєднанні з емоційним звучанням музики дозволяє зануритися у стан медитативного споглядання, викликаючи глибокі емоційні переживання та відчуття внутрішньої гармонії [67].

Таким чином, участь у культурних подіях виконує не лише естетичну, а й терапевтичну функцію: вони знижують рівень стресу, допомагають відновити психологічну рівновагу, а також формують позитивні когнітивні й емоційні установки, що є важливими складовими ментального здоров'я.

Важливо відзначити, що ефект від культурних заходів може бути і миттєвим, і накопичувальним. Деякі люди відчують покращення настрою вже під час події, тоді як інші помічають позитивні зміни через кілька днів після відвідування.

Культурні заходи є потужним інструментом підтримки ментального здоров'я, що доступний кожному. Вони допомагають не лише відпочити від повсякденних турбот, але й розширити світогляд, розвинути емоційний інтелект та зміцнити соціальні зв'язки. В умовах сучасного світу такі можливості стають особливо цінними для збереження психологічного благополуччя.

Культурні події під час війни, хоч і стикаються з викликами безпеки та етичними питаннями, продовжують існувати в Україні, трансформуючи формати (онлайн, денні заходи) та перетворюючись на символ незламності

українського народу та інструмент психологічної підтримки. Такі заходи, як концерти, вистави, виставки та фестивалі, адаптуються до безпекових реалій, часто включають збір коштів на підтримку ЗСУ, а також сприяють збереженню культурних традицій та пошуку нових сенсів у складний період.

Культура не зупиняється навіть під звуки сирен та вибухів. В історії багато прикладів, коли навіть у найскладніші часи мистецтво, музика, література та театр не просто виживали, а ставали ключовими засобами підтримки духу нації, вираження спільних прагнень та переживань. Україна, переживаючи війну, демонструє неймовірну культурну стійкість та творчий порив, підтверджуючи, що мистецтво є не тільки формою втечі від реальності, а й могутнім інструментом національної єдності та самоідентифікації.

Навіть у найтемніші часи війни, культурне життя в Україні продовжує бурхливо розвиватися. Концерти, виставки, театральні постановки та літературні читання проходять по всій країні, часто в адаптованих форматах, як-от онлайн-трансляції або зустрічі в укриттях. Ці заходи не тільки зберігають культурні традиції, але й сприяють психологічній розрядці, дозволяючи людям відчувати себе частиною більшої спільноти, яка разом переживає і долає труднощі.

Культурна діяльність має величезне значення для психологічного здоров'я нації під час війни. Вона допомагає людям впоратися зі стресом і тривогою, надає можливість виразити свої емоції і переживання. Музика, література та візуальне мистецтво відіграють роль катарсису, допомагаючи побороти внутрішні конфлікти, знайти гармонію та спокій. Крім того, культурні ініціативи сприяють збереженню розумового здоров'я, підтримуючи духовність і моральні сили.

На економічному рівні культурні заходи важливі для підтримки місцевої економіки, збереження робочих місць і створення нових у галузі культури. Незважаючи на війну, культурні події приваблюють відвідувачів, спонукаючи їх витратити кошти на квитки, сувеніри та послуги, тим самим впливаючи гроші

в економіку країни. Також це стимулює розвиток туризму, навіть внутрішнього, що додатково підтримує різні бізнеси.

Культурний розвиток під час війни не лише можливий, але й необхідний. Він допомагає нації вистояти, зберегти свою ідентичність та підтримати моральний дух. Підтримка культурного життя створює відчуття нормальності та сприяє психологічній стабільності. Важливо не зупинятися і не втрачати творчу активність, оскільки культура — це дзеркало суспільства, його сила та надія. Таким чином, навіть у найскладніші часи, мистецтво залишається bastionом, що оберігає душу нації [30].

Культурні події у воєнний час є ефективними, оскільки вони символізують незламність народу, допомагають долати психологічні травми, розповідають правду про війну світу, підтримують національну єдність та можуть стати основою для майбутнього відновлення, хоча організаторам доводиться адаптувати формати подій, враховуючи безпекові обмеження та етичні аспекти.

Українські музи не мовчать навіть у війну. В різних містах України навіть близьких до лінії фронту, відбуваються фестивалі, концерти та презентації книг. Чи встигають їх відвідувати українці і чи задоволені вони якістю культурного продукту, який пропонують їм організатори заходів – дізнавались у Київському міжнародному інституті соціології.

Для дослідження розпитали мешканців різних регіонів України, окрім тимчасово окупованих територій, різної статі й віку.

Згідно результатів дослідження, попри повномасштабну війну, культурні події користуються попитом. За даними Інституту, найчастіше українці відвідують не розважальні заходи, а події, пов'язані з вшануванням пам'яті.

"Більшість (60%) учасників дослідження відвідали хоча б один культурний захід упродовж останнього року. Найчастіше опитані згадували такі заходи: публічне вшанування пам'яті якоїсь людини (26%), музичні концерти (22%), кінотеатри (21%) та екскурсії (20%)", – написали в дослідженні.

Однією з непопулярних сфер продовжують бути бібліотеки. Згідно з опитуванням, за рік більшість респондентів не відвідувало цих закладів культури.

"Більшість учасників опитування (62%) не відвідували впродовж останнього року ані бібліотек, ані книжкових магазинів", – зазначили в підсумках дослідження.

Книгарні відвідують частіше порівняно з бібліотеками: 29% опитаних хоча б раз за рік були у книжковому магазині, і лише 16% – у бібліотеці.

Щодо власне читання книжок, то незалежно від відвідування бібліотек та книжкових магазинів, більшість опитаних (62%) читали паперові або електронні книги впродовж минулого року.

Понад половина опитаних задоволені якістю проведення культурних заходів, створених українською мовою, а 89% позитивно висловились загалом про продукт, створений українськими митцями або в Україні.

Найменше українці задоволені якістю театральних вистав:

- музичними творами – 89%;
- фільмами – 81-83%;
- книгами – 75-80%;
- концертами – 72-78%;
- музеями – 66-72%;
- культурними фестивалями – 62-68%;
- театральними виставами – 58-68%.

Основними причинами, які заважають відвідувати стільки заходів, скільки би вони хотіли, українці назвали: брак вільного часу (42 %), відсутність таких заходів поблизу місця проживання або роботи (37 %), нестача коштів (31 %), відсутність компаньйонів для відвідування культурних заходів (10 %), війна (9 %), незадовільна якість доступних заходів (6 %), погане здоров'я (3 %) [65].

Заклади культури та дозвілля з початком повномасштабного вторгнення змінили формат своєї роботи. Багато закладів стали тимчасовим прихистком

для вимушено переміщених осіб (ВПО). Загалом мистецькі заклади дещо змінили свою діяльність і почали працювати на перемогу. Частина закладів культури організували у своїх приміщеннях гуманітарні штаби для допомоги військовим та переселенцям, інші зайнялися плетінням маскувальних сіток та «Кікімор» для військових на фронт.

За 2022 рік працівниками культури було сплетено тисячі кілометрів маскувальних сіток та близько 10000 «Кікімор», а це безліч врятованих життів наших військових. Близько 80 % працівників галузі культури стали волонтерами які допомагають ЗСУ, хтось проводить благодійні концерти, хтось перевозить гуманітарну допомогу на фронт, інші оголошують збори на підтримку армії, дехто тримає культурний фронт, підтримуючи моральний дух населення, що в нинішніх умовах дуже важливо, адже культура – теж зброя тільки духовна [1].

На жаль, військовий стан, нині обмежує роботу і закладів культури і організаторів. Це зумовлено і комендантською годиною, і повітряними тривогами та пов'язаними з цим потенційними небезпеками. Прикладом цього є трагедія у театрі на Чернігівщині, коли під час проведення заходу у театр влучила ракета та загинули люди. Тому найбільшою складністю є необхідність забезпечити комунікацію з усіма присутніми на заході, щоб організувати заходи безпеки у разі оголошення повітряної тривоги (наявність укриттів, алгоритм дій під час тривоги) [76].

Сьогоднішні умови змушують адаптуватися і підлаштовуватись під нові реалії. Іншою стороною культурно-мистецької сфери є те, що багато хто вважає, що розважальні заходи під час війни є недоречними і не етичними.

Саме тому активно відбувається переформатування заходів враховуючи травматичний досвід який пережили люди та багато інших факторів.

Але разом із тим культурні події носять і підтримуючий, психологічний характер для населення. Нині дуже важливо підтримувати баланс між цими двома факторами у розмовах про культуру. Будь-яка культурно-мистецька діяльність сприймається населенням через призму війни. У нинішніх умовах

працівникам культурної сфери доводиться адаптувати проекти та фокусуватися на пріоритетних завданнях. Завдяки війні у людей з'явилися навички швидко підлаштовуватися під зміни і нові реалії, бути гнучкими, приймати рішення в умовах невизначеності, проявляти лідерські якості.

Також складно працювати саме державним культурним закладам, адже бюджетні кошти направляються на забезпечення армії, ЗСУ, соціальні виплати для ВПО, постраждалих від війни та інше. Як результат культура залишається поза увагою. Через скорочення державного бюджету менеджерам культурної галузі доводиться швидко адаптуватися та акцентувати свою увагу на написанні грантових проєктів. На сьогодні це один з найкращих способів підтримувати та розвивати культуру. Ще однією проблемою є відтік кадрів, на це є багато причин: вимушена міграція, низький рівень заробітної плати, мобілізація тощо [6].

У воєнний час культура стає інструментом боротьби та національної ідентичності, що вимагає стратегій для збереження спадщини, підтримки митців, розвитку мистецької освіти та створення нових творів, які відображають сучасність і формують майбутнє суспільства. Після перемоги культура буде основою для відновлення, інтегруючи досвід минулого та визначаючи нові цінності для суспільства.

Сектор культури в Україні опинився у центрі багаторівневої кризи, спричиненої повномасштабною війною, системними структурними обмеженнями та необхідністю одночасної трансформації та виживання. Проте саме в ці роки стало особливо очевидним, що культура не є прикрасою чи розвагою — вона є основою національної безпеки, джерелом стійкості, ресурсом зцілення та колективної сили. Попри обмежені ресурси, численні інституції та організації продовжують працювати — іноді без прямої участі у публічних дискусіях, але з не менш важливою роллю у збереженні соціальної тканини країни. У формуванні політик важливо враховувати голоси не лише тих, кого ми чуємо, а й усіх, хто тихими щоденними діями робить внесок у спільну справу [31].

Ефективність культурних подій виявляється у багатовимірному впливі на суспільство. Насамперед вона проявляється в позитивному впливі на ментальне здоров'я населення, адже мистецтво та культура виконують терапевтичну функцію: знижують рівень стресу, сприяють подоланню тривожності, створюють простір для емоційного відновлення.

Другий важливий аспект – соціальна згуртованість, оскільки культурні заходи стають платформою для спільного переживання досвіду, що зміцнює почуття солідарності та єдності. В умовах війни такі події набувають символічного значення, формуючи колективну ідентичність і протидіючи інформаційним та психологічним атакам ворога.

Культурні події також роблять внесок в економіку, стимулюючи розвиток креативних індустрій, підтримуючи місцевих митців і створюючи робочі місця. Навіть у воєнний час вони можуть сприяти розвитку внутрішнього туризму, благодійним ініціативам та формуванню міжнародного іміджу країни, що бореться і водночас продовжує творити.

Важливою є й роль у культурному та особистісному розвитку: відвідувачі не лише отримують емоційний досвід, а й розширюють світогляд, підвищують рівень культурної обізнаності, розвивають критичне мислення. Для молоді це стає способом збереження цінностей і формування активної громадянської позиції.

Таким чином, ефективність культурних подій у воєнний час визначається не лише кількісними показниками (участь, відвідуваність), але й якісними – психологічним відновленням, зміцненням національної єдності, посиленням громадянського суспільства, а також здатністю культури виконувати дипломатичну та благодійну функцію.

Ефективність культурних подій у воєнний час вимірюється не лише кількістю учасників, а й їхнім багатоплановим впливом – від психологічного відновлення та національної єдності до міжнародної підтримки та благодійності.

Висновки до розділу 3

Культурна подія розглядається як організований захід, що сприяє трансляції та збереженню культурних цінностей, розвитку мистецьких практик та соціальної взаємодії. Аналіз літератури показав, що дослідники виділяють соціокультурний, освітній та ідентичнісний аспекти культурних подій. Різні підходи до їх вивчення — культурологічний, соціологічний та менеджерський — підкреслюють комплексність цього явища та його вплив на суспільство.

Ефективне проведення культурних заходів потребує системного планування: визначення мети, аналізу аудиторії, забезпечення ресурсів та логістики, використання інноваційних форм і технологій. Проектний і комунікативний підходи дозволяють підвищити ефективність організації та забезпечити максимальний вплив подій на учасників.

Культурні заходи виступають потужним інструментом формування національної ідентичності, популяризації національних традицій та історичної пам'яті. Вони створюють простір для міжгенераційного та міжкультурного діалогу, зміцнюють почуття спільності та належності до національної культури, сприяють консолідації суспільства.

Досвід українських міст, зокрема Чернігова, демонструє, що культурні заходи — фестивалі, виставки, концерти, театральні вистави та майстер-класи — ефективно сприяють зміцненню культурної свідомості та національної ідентичності населення. Вони формують позитивний імідж міста, підтримують локальну спільноту та залучають широку аудиторію до культурної активності.

Воєнні дії значно вплинули на культурне життя України: відбулося скорочення традиційних подій, зменшення ресурсів та обмеження доступу до публічних просторів. Водночас відзначається трансформація культурних ініціатив: поширення онлайн-платформ, мобільних виставок та інтерактивних проєктів. Це дозволяє підтримувати культурну активність навіть в умовах

військових ризиків, зберігати національну ідентичність і стимулювати солідарність суспільства.

Майбутній розвиток культурних заходів в Україні повинен бути орієнтований на інтеграцію національних традицій з сучасними формами мистецтва та технологіями. Зростає значення культурно-патріотичних ініціатив, які підтримують ідентичність та громадянську свідомість, особливо серед молоді. Важливо впроваджувати інноваційні формати подій, комбінуючи традиційні фестивалі та виставки з цифровими та інтерактивними платформами.

Глобалізаційні процеси створюють як нові можливості для культурного обміну та розвитку туризму, так і виклики для збереження локальної ідентичності. Українські міста, включно з Черніговом, мають стратегічну можливість використовувати глобальні мережі для популяризації національної культури, водночас захищаючи локальні культурні традиції від стандартизації та втрати унікальності.

Для забезпечення стійкості культурних ініціатив у кризових умовах доцільно:

- впроваджувати гнучкі моделі організації та планування подій;
- розширювати онлайн-формати та цифрові платформи для залучення аудиторії;
- активно залучати громадські організації та локальні громади до організації заходів;
- створювати партнерства з міжнародними організаціями для обміну досвідом та ресурсами;
- забезпечувати безпеку учасників і гнучке реагування на форс-мажорні обставини.

ВИСНОВКИ

У результаті дослідження ролі культурних подій у формуванні національної ідентичності було проведено теоретико-методичний аналіз, практичне дослідження регіонального досвіду та визначення перспектив розвитку культурно-патріотичних заходів. Це дало змогу комплексно осмислити явище культурних подій як соціокультурного феномену та важливого інструменту національної самоідентифікації.

У першому розділі роботи було доведено, що культурна подія є багатофункціональним інструментом комунікації, який здатен поєднувати мистецькі, освітні, виховні та інтеграційні функції. Вона виступає формою соціальної взаємодії, що впливає на колективну пам'ять та відчуття приналежності до нації. Аналіз дефініцій показав, що науковці підходять до вивчення культурних подій з різних позицій: соціологічної, культурологічної, комунікативної, маркетингової. Це свідчить про міждисциплінарний характер досліджуваного феномену.

Особлива увага приділена формам і типам культурних подій. Фестивалі сприяють масовому залученню населення до культурного життя; виставки забезпечують збереження й популяризацію мистецьких та історичних артефактів; історичні реконструкції актуалізують національну пам'ять і символічний капітал суспільства. Встановлено, що організація таких подій має відбуватися поетапно — від розробки концепції й сценарію до оцінки результатів і впровадження інноваційних рішень.

Окремо було досліджено вплив культурних подій на суспільну свідомість. Виявлено, що вони виконують не лише розважальну, але й виховну, комунікативну та психоемоційну функції. Культурні події формують позитивну колективну ідентичність, знижують рівень соціальної напруги, підвищують довіру та солідарність у суспільстві. Значна роль у цьому належить державі, яка забезпечує нормативну та фінансову підтримку

культурних ініціатив, стимулює розвиток креативних індустрій, сприяє культурній дипломатії.

У другому розділі дослідження увагу зосереджено на конкретних практиках в Україні, зокрема на досвіді Чернігова. З'ясовано, що місто активно позиціонує себе як «північна культурна столиця», використовуючи культурні заходи для просування регіонального бренду, залучення туристів та формування позитивного іміджу. Разом із тим, проблеми фінансування, недостатня інфраструктурна підтримка та обмеженість кадрових ресурсів залишаються серйозними викликами. Це свідчить про необхідність посилення партнерства між державними органами, місцевими громадами та бізнесом.

Важливою складовою аналізу став вплив воєнних дій на культурні ініціативи. Встановлено, що війна суттєво трансформувала культурний простір: події набули більш виразного патріотичного та мобілізаційного характеру, стали інструментом консолідації суспільства, моральної підтримки військових і цивільних, збору коштів на благодійність. Таким чином, культурні заходи у воєнний час перетворюються на потужний механізм зміцнення національної єдності та протидії інформаційним і психологічним викликам.

Третій розділ роботи дозволив визначити напрями подальшого розвитку культурних подій в Україні. Доведено, що глобалізація справляє амбівалентний вплив: з одного боку, вона стимулює інтеграцію України у світовий культурний простір, відкриває можливості для міжнародної співпраці та культурної дипломатії; з іншого — створює загрози культурній уніфікації, які потребують протидії через збереження автентичності, локальних традицій і звичаїв.

Запропоновано рекомендації щодо підвищення ефективності культурних подій у період воєнних дій. Серед них:

- удосконалення системи державної підтримки й фінансування культурних проектів;
- активізація партнерств з міжнародними організаціями;
- впровадження інноваційних форматів проведення (онлайн- та гібридних);

- поєднання культурно-патріотичного змісту з елементами культурної дипломатії;
- формування кадрового потенціалу у сфері культурного менеджменту;
- посилення інформаційної кампанії, спрямованої на популяризацію українських культурних подій у світі.

Отже, культурні події є важливим чинником формування та збереження національної ідентичності. Вони здатні виконувати функції збереження культурної спадщини, розвитку творчості, об'єднання суспільства й міжнародної репрезентації України. У мирний час культурні заходи сприяють популяризації традицій та інтеграції у глобальний культурний простір, у воєнний — відіграють ключову роль у консолідації нації, підтримці психологічної стійкості та формуванні міжнародної солідарності.

Сучасний воєнний стан показав, що культура є одним з найважливіших стратегічних ресурсів виживання та стійкості держави. Вона консолідує суспільство, протидіє інформаційній агресії та формує позитивний міжнародний імідж України. Культурні події, навіть у скорочених форматах, залишаються важливим інструментом збереження традицій та відтворення духовного потенціалу.

У післявоєнний період роль культури значно зросте. Очікується, що культурні заходи стануть ключовим чинником соціальної реабілітації, відновлення національної пам'яті та міжнародної інтеграції України. Вони сприятимуть відродженню туристичної інфраструктури, створенню нових робочих місць, залученню інвестицій у креативні індустрії. Післявоєнна культурна політика повинна орієнтуватися на відновлення зруйнованих об'єктів культурної спадщини, розвиток регіональних культурних центрів та формування нових моделей культурної дипломатії, здатних презентувати Україну як країну з унікальною історією та сучасною європейською культурною ідентичністю.

Культурні події довели свою вагомість як чинник формування та збереження національної ідентичності. В умовах війни вони стали символом

стійкості та єдності, у післявоєнний час — матимуть стратегічне значення для відновлення суспільства, економіки та культурного потенціалу країни. Таким чином, культура та культурні події є не лише інструментом національної ідентифікації, але й важливою складовою державотворення та післявоєнної відбудови України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аналітичне дослідження на тему волонтерської діяльності, працівників культури, в умовах воєнного стану. URL: <https://ukrainer.net/volonterstvo-kulturnykh-zakladiv>
2. Бернадська Н. І. Український роман: теоретичні проблеми і жанрова еволюція : монографія. Київ : Академвидав, 2004. 368 с.
3. Білаш К. Культурне перезавантаження: фестиваль монументального мистецтва у Чернігові. *LB.ua*. URL: https://rus.lb.ua/culture/2021/05/21/485005_kulturne_perezavantazhennya.html?utm_source=chatgpt.com
4. Білоус С. Антивандальні заходи, CheGuide та фестивалі: у Чернігові розвиватимуть туризм. *Cheline*. URL: https://cheline.com.ua/news/society/antivandalni-zahodi-cheguide-ta-festivali-u-chernigovi-rozvivatimut-turizm-271050?utm_source=chatgpt.com
5. Білоус С. Бюджети громад Чернігівщини в 2024 році будуть суттєво меншими, ніж у 2023-му. URL: https://cheline.com.ua/news/economics/byudzheti-gromad-chernigivshhini-v-2024-rotsi-budut-suttyevo-menshimi-nizh-u-2023-mu-385647?utm_source=chatgpt.com
6. Бітюк І. М., Бердичевська О. О. Перспективи розвитку сфери культури у період воєнного стану. *Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі*. 2023. Випуск 4(110). С. 96-99.
7. Бовсунівська Т. В. Когнітивна жанрологія і поетика : монографія. Київ : Київський університет, 2010. 190 с.
8. Бойченко І., Хамітов Н. Культура. *Філософський енциклопедичний словник* / В. І. Шинкарук (гол. редкол.) та ін. ; Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України. Київ : Абрис, 2002. С. 313-314.

9. Бортняк К. Володимир Шейко: «За кордоном хочуть бачити мистецтво, яке швидко рефлексує досвід війни» // Український тиждень. 28 грудня 2022. URL: <https://tyzhden.ua/volodymyr-shejko-za-kordonom-khochut-bachyty-mystetstvo-i-ake-shvydko-refleksuiie-dosvid-vijny>
10. Верменич Я. Глобалізація vs локалізація: діалектика взаємодії у сучасному світі. *Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки*. 2021. № 30. С. 207–224. DOI: <https://doi.org/10.15407/mzu2021.30.207>
11. Вікторія Муха: Київські театри в надскладних умовах воєнного стану створюють новий культурний продукт. *Офіційний вебсайт Київської міської ради*. 31 травня 2023. URL: <https://kmr.gov.ua/uk/content/viktoriya-muha-kyivski-teatry-v-nadskladnyh-umovah-voyennogo-stanu-stvoryuyut-novyy>
12. Гавріна Н. До проблем етнокультурної ідентифікації та регіонального виміру глобалізації. *Соціальні виміри суспільства*. 2006. Вип. 9. С. 233–239
13. Глебова Н. І. Вплив глобалізаційних процесів на етнокультурні ідентичності. *Соціологічні студії*. 2016. № 1. С. 17–22. URL: <https://www.sociostudios.vnu.edu.ua/index.php/socio/article/download/17/7>
14. Горбул Т. О. Діджиталізація культурної спадщини в контексті соціокультурних трансформації XXI століття : дис. ... д-ра філос. з культурології : 71 034 – культурологія. Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв. Київ, 2024. 259 с.
15. Григоренко Г. Культурний фронт під час війни // Вокс Україна. 6 грудня 2022. URL: <https://voxukraine.org/kulturnyj-front-pid-chas-vijny>
16. Громадські ініціативи в культурній політиці міста: проблеми і перспективи партнерства з владою (на прикладі Києва та Львова) / НІСД. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/gromadski-iniciativi-v-kulturniy-politici-mista-problemi-i>
17. Енциклопедія сучасної культури. Київ: Наукова думка, 2019. 456 с.
18. Жанри сатиричної публіцистики: навч. посіб. для студ. ін-ту журналістики / Ю. Ф. Ярмиш; редкол. В. В. Різун (голова), О. Д. Пономарів, М. М. Веркалець та. Київ : Видавництво Інституту журналістики, 2003. 156 с.

19. Заславська І. Фестивалі, музеї, мистецькі ініціативи: якою є культура під час карантину. *Mistosite*. URL: <https://mistosite.org.ua/articles/festyvali-muzei-mystetski-initsiatyvy-iakoiu-ie-kultura-pid-chas-karantynu>
20. Зелена сцена. *Новий Чернігів*. URL: https://newch.tv/zelena-stsena-22743/?utm_source=chatgpt.com. Фестиваль "Зелена Сцена" - ювілейний 10 сезон! *Громадський проєкт*. URL: https://chernihiv.pb.org.ua/projects/42?utm_source=chatgpt.com
21. «Зелена Сцена». *Український Культурний Фонд*. URL: https://ucf.in.ua/archive/5ef30045fb0ab06a671e1757?utm_source=chatgpt.com
22. Інститут культурної політики. Культурні практики українців у 2022 році: аналітичний звіт. Київ, 2022. 56 с.
23. Ковальова Т. Громадська діяльність як засіб розвитку культури суспільства: вітчизняний і закордонний досвід. *Питання культурології*. 2023. № 42. С. 44–56
24. Кононенко В. І., Кононенко П. П., Петренко О. П. Українознавство: навч. посіб. Київ : Богдана, 2008. 256 с.
25. Конспект лекцій з культурології / уклад. Т. В. Цимбал, С. В. Волинець. Кривий Ріг, 2007. 398 с.
26. Костров В. Культурна дипломатія України: чому не використовуємо резерви? *Віче*. 2016. № 14. URL: <https://veche.kiev.ua/journal/5266/>
27. Кузьменко Т., Самагала В. Війна в Україні в контексті діяльності українських івент-агенцій (2022–2023 рр.). *Питання культурології*. 2024. Вип. 43. С. 156-169
28. Культура в часі війни: дипломатичний фронт / Інститут стратегії культури. URL: <https://isc.lviv.ua/dyplomatiia-v-chasi-vijny>
29. Культурна дипломатія: навч. посібник / за заг. ред. І.Б. Матяш, В.М. Матвієнка; ІМВ КНУ ім. Тараса Шевченка; НТІДМВ. Київ: ДП «ГДП», 2021. 252 с.

30. Культурний розвиток під час війни: чому не варто ставити життя на паузу. *Volynpost*. URL: <https://www.volynpost.com/articles/2509-kulturnyj-rozvytok-pid-chas-vijny-chomu-ne-varto-stavyty-zhyttia-na-pauzu>

31. Культурний сектор України в умовах війни: Виклики – Потреби – Заходи (Київ, 10-11 квітня 2025). URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/https://www.ukraine-wiederaufbauen.de/resource/blob/258278/the-ukrainian-cultural-sector-in-wartimes-report-ua-.pdf>

32. Культурні епохи та форми культури. *Osvita.UA*. URL: https://osvita.ua/vnz/reports/culture/12109/?utm_source=chatgpt.com.

33. Літературні ініціативи України. Частина IV: Північ. *litcentr.in.ua*. URL: https://litcentr.in.ua/blog/2016-03-03-91?utm_source=chatgpt.com

34. Луцишин Г. Особливості розвитку культурної дипломатії України в сучасних умовах / Г. Луцишин, А. Гончарук // Гуманітарні візії. Львів: НУ «Львівська політехніка», 2017. Т. 3. № 1. С. 25–30. URL: <https://science.lpnu.ua/sites/default/files/journal-paper/2017/nov/6654/lucishin.pdf>

35. Макарова М. В. Взаємозв'язок глобалізації та культури у сучасному світі. *Теорія і практика культурологічних досліджень*. 2022. № 2. С. 56–63. URL: https://elibrary.kubg.edu.ua/id/eprint/43819/1/M_Makarova_TIK_2022_FUFKM.pdf

36. Мала міська сцена. *Che Studio*. URL: https://chestudio.info/%D0%BC%D0%B0%D0%BB%D0%B0-%D0%BC%D1%96%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B0-%D1%81%D1%86%D0%B5%D0%BD%D0%B0/?utm_source=chatgpt.com

37. Малімон В. І. Пріоритети державної культурної політики України в умовах війни. *Наукові перспективи*. 2022. № 7(25). С. 152–165.

38. Методичні рекомендації щодо організації та оформлення виставок. Ужгород, 2020. 10 с.

39. МКІП – Міністерство культури та інформаційної політики // Telegram. 29 травня 2023. URL: <https://t.me/mkipu/6292>

40. «Ми з Україною»: як Google, Netflix та WPP підтримують українську культуру та економіку // Юрінком Інтер. 18 Січня 2023. URL: https://yurincom.com/legal_news/my-z-ukrainoiu-iak-google-netflix-ta-wpp-pidtrymuiut-ukrainsku-kulturu-ta-ekonomiku/

41. Можливості програми ЄС «Креативна Європа» для представників перформативного сектору // Креативна Європа в Україні. URL: <https://creativeeurope.in.ua/events/160>

42. Морі Є. У травні в Чернігові пройде новий фестиваль, присвячений монументальному мистецтву XX ст. *Суспільне.Культура*. URL: https://susplne.media/culture/125965-u-travni-v-chernigovi-projde-novij-festival-prisvacenij-monumentalnomu-mistectvu-xx-st/?utm_source=chatgpt.com

43. Мороз О. В. Філософські аспекти глобалізації та її впливу на культурну ідентичність. *Вісник Житомирського державного університету*. 2023. № 1. С. 45–51. URL: <https://eprints.zu.edu.ua/43656/1/1.pdf>

44. Навіщо країні потрібна культура? *Artefact*. URL: <https://surli.cc/usowzx>

45. Петренко О. П. Культурні події як чинник формування національної ідентичності: автореф. дис. ... д-ра культурології: 26.00.01 / Київський національний університет культури і мистецтв. Київ, 2021. 40 с.

46. Петренко О. П. Культурні події як чинник формування національної ідентичності: дис. ... д-ра культурології: 26.00.01 / Київський національний університет культури і мистецтв. Київ, 2021. 320 с.

47. Петренко О. П. Роль культурних подій у формуванні національної ідентичності. *Матеріали Міжнародної наукової конференції “Культура та ідентичність”*. Київ, 2021. С. 45-50.

48. Петренко О. П. Фестивалі як форма культурного самовираження. Київ : Мистецтво, 2018. 256 с.

49. Посохов І. С. «Історичні реконструкції» як форма культурно-пізнавального туризму: теоретичні аспекти. *Географія та туризм*. 2014. Вип. 28. С. 103-112.

50. Працювати з молоддю: культурні ініціативи, гранти, воєнні виклики. *Ukrainianer*. URL: <https://www.ukrainianer.net/yuriy-andrukhovych/>

51. Про роботу управління стратегічного розвитку та туризму міської ради. *Чернігівська міська рада*. URL: https://chernigiv-rada.gov.ua/news/id-22810/?utm_source=chatgpt.com

52. Проекти. *Che Studio*. URL: https://chestudio.info/?utm_source=chatgpt.com#project

53. Рекун О. Підсумки 2022 року очима війни. Культура на Чернігівщині. *Суспільне. Новини*. URL: https://suspilne.media/chnihiv/349664-pidsumki-2022-roku-ocima-vijni-kultura-na-chnigivsini/?utm_source=chatgpt.com

54. Святкування 100-річчя Щедрика / Український інститут. URL: <https://ui.org.ua/sectors/projects/celebrating-100-years-of-carol-of-the-bells>

55. Семенік О. «Емоція лишається надовго»: три культурні менеджерки про soft power культурної дипломатії. *Креативна Європа в Україні*. URL: <https://creativeeurope.in.ua/posts/soft-power-cultural-diplomacy>

56. Стратегія публічної дипломатії Міністерства закордонних справ України на 2021–2025 роки. Київ, 2021. 31 с. URL: <https://mfa.gov.ua/storage/app/sites/1/Стратегії/public-diplomacy-strategy.pdf>

57. Ти як? У межах ініціативи Олени Зеленської українцям розкажуть про важливість піклування про ментальне здоров'я / Офіційне інтернет-представництво Президента України. 24 березня 2023 року. URL: <https://www.president.gov.ua/news/ti-yak-u-mezhah-iniciativi-oleni-zelenskoyi-ukrayincyam-rozk-81777>

58. Титар О. В. Глобалізація і українські культурні ідентичності: глобальний диктат відеообразу. URL:

https://www.researchgate.net/publication/311535346_Globalizacia_i_ukrainski_kulturni_identичnosti

59. У Парижі відбудеться фестиваль “Un week-end à l’Est”, присвячений українській культурі / Український інститут. URL: <https://ui.org.ua/news/festival-dedicated-to-ukrainian-culture-in-paris>

60. Хохлова М. Феномен концепту «транснаціональної ідентичності» та його кристалізація через призму глобалізації. *Філософія та політологія в контексті сучасної культури*. 2021. №13 (2). С. 122–129. DOI: <https://doi.org/10.15421/352132>

61. Через російську агресію в Україні постраждали 763 об’єкти культурної спадщини / Міністерство культури та інформаційної політики України. 7 серпня 2023. URL: <https://mcip.gov.ua/news/cherez-rosijsku-agresiyu-v-ukrayini-postrazhdaly-763-obyekty-kulturnoyi-spadshhyny>

62. Чернігів влаштує фестивальні вікенди на "Зелених сценах". *Укрінформ*. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-tourism/2660154-chernigiv-vlastue-festivalni-vikendi-na-zelenih-scenah.html?utm_source=chatgpt.com

63. Чорна Н. Культурна спадщина України: проблеми вивчення, збереження та використання. *Наукові записки ВДПУ імені Михайла Коцюбинського. Серія: Історія*. 2021. Вип. 36. С. 67–74.

64. Шейко В. В епіцентрі уваги: підсумки 2022 року в культурній дипломатії // LB.ua. 30 грудня 2022. URL: https://lb.ua/culture/2022/12/30/540637_epitsentri_uvagi_pidsumki_2022_roku.html

65. Щокань Г. Заходи з вшанування пам'яті та концерти – як українці відвідують культурні події у війну. *Українська правда*. 24.03.2023. <https://life.pravda.com.ua/culture/2023/03/24/253508>

66. Яворський О. Культурні ініціативи України: 18 проєктів, до яких можна долучитися. *ШоТам*. URL: <https://shotam.info/yak-zberehty-ukrainsku-kulturu-18-proiektiv-ta-initsiatyv-do-iakykh-mozhna-doiednatysia/>

67. Як культурні події впливають на ментальне здоров'я. *Volynnews*. URL: <https://surli.cc/zcocnm>
68. Яркіна А. С. Вплив глобалізації на українську культуру та суспільство. Харків : НТУ «ХПІ», 2023. URL: <https://openarchive.nure.ua/bitstreams/b7e77b50-1237-48e0-afcb-dcfla562d4a7/download>
69. Яценко О. В. Подієвий менеджмент у соціокультурній діяльності: теоретичні засади та практика. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтв*. 2018. № 2. С. 43-47.
70. Appadurai A. *Modernity at Large: Cultural Dimensions of Globalization*. Minneapolis : University of Minnesota Press, 1996. 229 p.
71. Castells M. *The Rise of the Network Society, The Information Age: Economy, Society and Culture*. Cambridge, MA ; Oxford, UK : Blackwell, 1996. Vol. I
72. Cultural Deal EU (no date). URL: <https://www.culturaldeal.eu/>
73. Culture for Ukraine (no date). URL: <https://www.idu.cz/en/about-us/projects-and-infoportals/2780-culture-for-ukraine>
74. Culture of Solidarity Fund (no date). URL: <https://cultureofsolidarityfund.eu>
75. Ministry of Culture of France (2022) Soutien Culture Ukraine: le ministère de la Culture se mobilise, 6 April. URL: <https://www.culture.gouv.fr/Aides-demarches/Aides-demarches-et-subsventions/Dispositifs-specifiques/Soutien-Culture-Ukraine-le-ministere-de-la-Culture-se-mobilise>
76. Pitirim A. Sorokin. *society, culture, and personality: Their Structure and Dynamics. A System of general sociology*. URL: <https://biggggidea.com/practices/kulturna-ta-mistetska-diyalnist-pid-chas-vijni>
77. Robertson R. *Globalization: Social Theory and Global Culture*. London : SAGE Publications, 1992. 214 p.

78. UNESCO (2022). Culture of Ukrainian borscht cooking. URL: <https://ich.unesco.org/en/USL/culture-ofukrainian-borscht-cooking-01852>

79. UNESCO. Ukraine on the 2005 Convention Monitoring Platform. URL: <https://en.unesco.org/creativity/countries/ukraine>

80. USAID пішов, а ми залишилися: як вихід американських коштів вплинув на медіа Чернігівщини. *Susidy.City*. URL: https://susidy.city/articles/417066/usa-id-pishov-a-mi-zalishilis-yak-vidhid-amerikanskih-koshtiv-vplinu-v-na-media-chernigivschini-?utm_source=chatgpt.com/

81. Zerka P. Culture clash: Russia, Ukraine, and the fight for the European public / European Council on Foreign Relations. 9 May 2023. URL: <https://ecfr.eu/publication/culture-clash-russia-ukraine-and-the-fight-for-the-european-public/>

ДОДАТКИ

Додаток А

Кількість культурних подій у Чернігові та Україні за 2018–2023 рр.

Рік	Кількість показів у театрах (Україна, тис. показів)	Кількість відвідувачів у музеях (Україна, млн осіб)	Кількість відвідувачів у музеях (Чернігівська обл., тис. осіб)	Примітки щодо контексту
2018	46,1	24	469,2	Довоєнний рівень культурної активності.
2019	46,3	24	450,4	Довоєнний рівень культурної активності.
2020	20,4	7,6	134,8	Вплив пандемії COVID-19: суттєве зменшення показників через карантинні обмеження.
2021	30,5	13	196,8	Часткове відновлення діяльності після COVID-19.
2022	н.д. / значне падіння	н.д. / значне падіння	н.д. / значне падіння	Початок повномасштабної війни: суттєве припинення або обмеження культурної діяльності, особливо в прифронтових областях (Чернігів).
2023	н.д.	н.д.	н.д.	Триваюча війна: функціонування закладів залежить від безпекової ситуації.

Примітка. Наведені дані за 2018–2021 роки базуються на відкритих публікаціях Державної служби статистики України, які є найбільш надійними для порівняння. Після 2021 року, особливо з 2022 року, звітність та публікація деталізованої статистики щодо культурного сектору були обмежені.

Пандемія COVID-19 (2020–2021): Різко знизила всі показники, оскільки заклади були змушені закриватися або працювати з істотними обмеженнями щодо кількості відвідувачів.

Воєнний час (з 2022):

- Чернігівська область (зокрема, Чернігів), у 2022 році область зазнала окупації та активних бойових дій, що призвело до повної зупинки або критичного скорочення культурної діяльності. Багато закладів були пошкоджені. У 2023 році відновлення відбувається повільно, з постійними обмеженнями (повітряні тривоги, комендантська година, безпекові вимоги).

- Культурна діяльність загалом перейшла в режим "воєнного часу" – менше масових подій, фокус на онлайн-форматах та благодійних заходах. Статистичні відомства значно обмежили публікацію детальних даних.

Додаток Б

Динаміка відвідуваності культурних заходів у Чернігові (2018–2023 рр.)

Рік	Кількість відвідувачів (тис. осіб)	Контекст динаміки
2018	≈39,1	Високий, довоєнний рівень відвідуваності.
2019	≈26,8	Зниження порівняно з 2018 роком.
2020	≈23,3	COVID-19: значне падіння через карантинні обмеження.
2021	≈30,5	Часткове відновлення відвідуваності після карантину.
2022	Критичне падіння / н.д.	Повномасштабна війна: бойові дії у Чернігові (лютий-березень), зупинка культурної діяльності та туризму.
2023	Низький рівень / н.д.	Відновлення обмежене військовою ситуацією, повітряними тривогами та зруйнованою інфраструктурою.

Примітка. Динаміка відвідуваності культурних заходів у Чернігові за цей період була сформована під впливом двох ключових криз:

1. Вплив пандемії COVID-19 (2020–2021).

Карантинні обмеження призвели до різкого падіння відвідуваності в 2020 році. Культурні заклади були змушені переходити в онлайн-формат, а фізичне відвідування було суттєво обмежено. У 2021 році спостерігалось часткове відновлення, що видно на прикладі заповідника «Чернігів стародавній».

2. Вплив повномасштабної війни.

Цей чинник став критичним для культурної сфери Чернігова:

- 2022 рік. У лютому-березні Чернігів перебував в облозі та зазнав значних руйнувань. Культурне життя міста фактично зупинилося. Фізична відвідуваність культурних заходів впала до мінімальних значень, оскільки діяльність закладів була припинена з міркувань безпеки.

- 2023 рік. Відбулося повільне та обережне відновлення діяльності (зокрема, театрів, філармоній, музеїв), але воно суттєво обмежене:

- Постійна загроза обстрілів та повітряні тривоги.
- Комендантська година обмежує вечірні заходи.
- Зниження туристичного потоку через прифронтове розташування.
- Відвідуваність відбувається переважно місцевими жителями та волонтерами/військовими, орієнтуючись на заходи, що мають укріття.

Загалом, показники відвідуваності культурних заходів у Чернігові після 24 лютого 2022 року є непорівнянними з довоєнним періодом і відображають глибоку кризу у сфері, спричинену безпековою ситуацією.